

ISSN 1311-3321

**РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „Ангел Кънчев“**  
**UNIVERSITY OF ROUSSE „Angel Kanchev“**

---

Филиал Силистра  
Branch Silistra

**СБОРНИК ДОКЛАДИ**

на

**СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ – СНС'09**

**СБОРНИК ДОКЛАДОВ**

**СТУДЕНЧЕСКОЙ НАУЧНОЙ СЕСИИ – СНС'09**

**PROCEEDINGS**

of

**the SCIENTIFIC STUDENT SESSION – SSS'09**

Русе  
Rousse  
2009

ISSN 1311-3321

**РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „Ангел Кънчев“**  
**UNIVERSITY OF ROUSSE „Angel Kanchev“**

---

**Филиал Силистра**  
**Branch Silistra**

# **СБОРНИК ДОКЛАДИ**

на

**СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ – СНС’09**

# **СБОРНИК ДОКЛАДОВ**

**СТУДЕНЧЕСКОЙ НАУЧНОЙ СЕСИИ – СНС’09**

# **PROCEEDINGS**

of

**the SCIENTIFIC STUDENT SESSION – SSS’09**

**Русе**  
**Rousse**  
**2009**

Сборникът включва докладите, изнесени на студентската научна сесия **СНС'09**, организирана и проведена във **Филиал Силистра** на Русенския университет "Ангел Кънчев".

Докладите са отпечатани във вида, предоставен от авторите им.  
Доклады опубликованы в виде, предоставленном их авторами.  
The papers have been printed as presented by the authors.

**ISSN 1311-3321**

Copyright ©

- ◆ **СТУДЕНТСКАТА НАУЧНА СЕСИЯ** се организира от **АКАДЕМИЧНОТО РЪКОВОДСТВО** и **СТУДЕНТСКИЯ СЪВЕТ** на **РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ (РУ)** с цел да се предостави възможност на студенти и докторанти да популяризират основните резултати от своята учебно-изследователска работа и да обменят опит.
- ◆ **ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ:**
  - **Съпредседатели:**  
доц. д.т.н. Христо Белоев – РЕКТОР на РУ  
Иван Калинов – ПРЕДСЕДАТЕЛ на СС
  - **Научни секретари:**  
доц. д-р Ангел Смикаров – Заместник-ректор на РУ  
ASmrikarov@ecs.ru.acad.bg; 082-888 249  
Радослав Линов – Заместник-председател на СС  
R.Linov@abv.bg; 082-888 390
  - **Членове:**
    - Факултет „Аграрно индустриален”**  
доц. д-р Чавдар Везиров  
vezirov@ru.acad.bg; 082-888 442  
Цветелина Василева  
cvete@abv.bg
    - Факултет „Машинно технологичен”**  
доц. д-р Стоян Стоянов  
sgstoyanov@ru.acad.bg; 082-888 572  
Зорница Иванова  
zori\_doli@abv.bg
    - Факултет „Електротехника, електроника, автоматика”**  
доц. д-р Русин Цонев  
rtzonev@ru.acad.bg; 082-888 379  
Надя Антонова  
antonowa14@abv.bg
    - Факултет „Транспортен”**  
доц. д-р Валентин Иванов  
vdivanov@ru.acad.bg; 082-888 373  
Иван Калинов  
i.kalinov@abv.bg

**Факултет “Бизнес и мениджмънт”**

доц. д-р Юлиана Попова  
jpporova@ru.acad.bg; 082-888 813  
Виктория Ангелова  
viktoriya.angelova88@gmail.com

**Факултет „Юридически”**

ст.ас. Елица Куманова  
derecho@abv.bg; 082-845 281  
Антоанета Николаева  
mugal@mail.bg

**Факултет „Природни науки и образование”**

доц. д-р Петър Сигалов  
sigalov@ami.ru.acad.bg; 082-888-754  
Благовест Николов  
blago\_nikolov\_86@abv.bg

**Филиал Разград**

гл.ас. д-р Цветан Димитров  
tz\_dimitrow@abv.bg; 0887-631 645  
Деница Бонева  
deni4ka\_boneva@abv.bg

**Филиал Силистра**

гл. ас. Галина Лечева  
glecheva@fs.ru.acad.bg; 0897-912 702  
Александър Господинов  
lordsweet@mail.bg

**СЕКЦИЯ  
„Езикознание”**

**С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е**

1. **Развой на еровите гласни** ..... 7  
автор: Славина Иванова  
научен ръководител: доц. д-р Тодорка Георгиева
2. **Черковнославянски правописни особености в „История славянобългарска” на Паисий Хилендарски** ..... 10  
автор: Мелекшен Осман  
научен ръководител: доц. д-р Тодорка Георгиева
3. **Отглаголни съществителни в разказите на Иван Вазов** ..... 13  
автор: Славина Иванова  
научен ръководител: доц. д-р Илианка Горанова
4. **За произхода на името Болград – културният и административен център на бесарабските българи от Буджака**..... 16  
автор: Олга Пержу  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

**СЕКЦИЯ  
„Литературна история”**

**С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е**

1. **Елена и Троянската война** ..... 19  
автор: Инна Стойчева  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева
2. **Атлантида – митът, легендата, литературата**..... 24  
автор: Джанет Исметов  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева
3. **Крал Артур и рицарите около кръглата маса** ..... 28  
автор: Ивелина Въртикова  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева
4. **„Сказание за буквите” от Черноризец Храбър – хипотези за личността на автора** ..... 31  
автор: Цветомила Цветанова  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева
5. **„Сказание за буквите” от Черноризец Храбър – композиция на паметника** ..... 35  
автор: Елица Ганева  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева
6. **Паисий Хилендарски – родоначалник на българското пътуване към Европа** ..... 38  
автор: Мариета Миткова  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

**СЕКЦИЯ**  
**„Методика и социология”**

**С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е**

1. **Играта в обучението по френски език в предучилищна и начална степен на обучение.....** 43  
автор: Мария Христова и Полина Христова  
научен ръководител: гл. ас. Мария Брезоева
2. **Социологическо проучване на кандидатстудентската мотивация.....** 47  
автор: Т. Балуева, Е. Субботина, Н. Балашова  
научен ръководител: доц. д-р Татяна Строковская

## Развой на еровите гласни

автор: Славина Иванова  
научен ръководител: доц. д-р Т. Георгиева

**Development of Ъ and Ь vowels:** *The paper tells about the use and the development of Ъ and Ь vowels in Old Bulgarian and Bulgarian of the middle Ages. There are three alterations, which are connected with these vowels: disappearance of the weak vowels, vocalization of the vowels and mixture of the vowels.*

**Key words:** *Strong and Weak vowels, Vocalization, Position*

### ВЪВЕДЕНИЕ

В старобългарския период българският език е притежавал две ерови гласни – Ъ и Ь. Запазените до днес паметници свидетелстват, че в периода X-XI век те са били подложени на много промени и при известни условия са изчезнали напълно. Това се дължи на факта, че еровите гласни не са имали дължината дори на обикновените кратки гласни. Те са били свърхкратки и често са определяни от езиковедите като *редуцирани* или *свърхредуцирани*. Големият ер (Ъ) е бил заден твърд, а малкият ер (Ь) – преден мек вокал. Първият е звучал приблизително като кратко “о” или кратко “у”, а вторият – като кратко “е” или кратко “и”.

Промените с еровите гласни са свързани с положението им сред останалите звукови компоненти на думата. Различават се две позиции или две положения на еровите гласни в думата – *слаба позиция* и *силна позиция*. Еровите гласни съобразно със заеманата от тях позиция се наричат накратко *силни* или *слаби* ерове. Слаби са били еровете в края на думата (градъ, власть) или пред сричка, която е съдържала друга, нормална по дължина гласна (чъто, притъча). Силни са били еровете, когато са се намирали пред сричка, съдържаща слаб ер, напр. коньць, старьць. В случаите, когато са се редували няколко ерови гласни, слаби са били еровете на нечетно място, смятано от края на думата, а силни – еровете на четно място: дньньсь, съньньь. Силни са били и еровите гласни под ударение, но това не може да се установи със сигурност за старобългарския език, тъй като мястото на ударението в старобългарските писмени паметници не се отбелязва.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

В зависимост от промените, на които се е подлагала дадена старобългарска дума, еровите гласни, които е съдържала тя, са могли да променят своето качество, т.е. от силни да се превръщат в слаби и обратно. Така напр. първата ерова гласна в думата старьць е в силна позиция. Във формата за родителен падеж ед.ч. старьца или във формата за именителен падеж мн.ч. старьци същата ерова гласна е попадала в слаба позиция.

Промените, които са ставали с еровите гласни още на старобългарска почва, са главно следните:

1. Изчезване на слабите ерове (ерове, които са се намирали в края на думите или пред сричка, съдържаща нормален по дължина вокал).
2. Преминаване на силните ерове (ерове пред сричка с друга ерова гласна) в “о” и “е” или изравняването им по дължина с останалите гласни.
3. Преглас на еровете, т.е. преход на Ъ в Ь или обратно в зависимост от мекия или твърд характер на следващата сричка.

Изпадането на еровете е общославянски процес. За тяхното наличие в езика на славяно-българските племена в периода, когато те заселват Балканския полуостров имаме податки в славянския топонимичен материал в днешните гръцки земи. Слабите ерове са съществували без съмнение в езика на братята Кирил и Методий, като са били отбелязвани в техните първоначални преводи. В края на IX и началото



на X в. слабите ерове започват да изпаднат от някои български диалекти. Процесът на тяхното изчезване не е протичал равномерно. Най-рано са изпаднали краесловните ерове. Най-късно са изчезнали слабите ерове, които са се редували в различните форми на дадена дума със силни ерове. В старобългарските паметници слабите ерове много често са се изпусkali съобразно с говоримата реч. Въпреки това в книжовната традиция се запазва писането на ерови гласни векове след изчезването им в краесловна позиция. Писането им се премахва с правописна реформа през 1945г.

Въпреки че слабите ерове в средата на думите обикновено са изпадали, в някои случаи те се запазват. Една от причините е стремежът да се избегнат съчетания от неудобни за изговор съгласни, напр. дъска (дъска), тъща (тъшта), тъма (тъма) и др. В това отношение българските говори не са единни, понеже в западните български говори някогашният слаб ер е по-ограничено запазен, отколкото в източните.

Друга причина за запазване на слабите ерове е избягването на омонимията. Така напр. нито в старобългарските, нито в среднобългарските паметници, слабата ерова гласна в думата съвѣтъ се изпуска, за да не стане смесване със свѣтъ. Със запазена слаба ерова гласна думата *съвет* се произнася и в съвременния български език.

Изпадането на слабите ерове се е отразило върху облика на думата в българския език по следния начин:

1. Промяна в структурата на българската дума. В ранния старобългарски период структурата на българската дума се основава върху принципа на отворената сричка. С изпадането на слабите ерове този принцип се нарушава. Появяват се затворени срички, особено в края на думата, напр.: чловѣкъ, трепетъ. Освен това значително се увеличава количеството на едносричните думи, които преди това са били двусрични, напр. домъ, свѣтъ.

2. Обеззвучаване на звучните съгласни, които след изпадането на краесловните ерове са оставали в края на думата, напр.: [рот] – род(ъ), [гат] – град(ъ), [нош] – нож(ъ).

3. Разширяване на асимилационните процеси между съгласните. Отворените срички и липсата на непосредствен контакт между съгласните не са позволявали широката проява на този процес в старобългарския език. Той е бил ограничен почти само в сложни форми, в състава на които са влизали представки, окончавачи на з, напр. расточити от разточити. С изпадането на слабите ерове процесът получава масова проява, но в писмената реч не се отбелязва както в миналото, така и днес. Например думата сватѣба след изпадането на слабия ер се произнася [свадба]. В единични случаи в българския правопис много рано са успели да се настанят форми с асимилирани съгласни, напр.: *пчела* от бѣчела, *здраве* от съдравѣе.

4. Поява на подвижни **ѣ** и **е** в корена и наставките на думите. Това се свързва с факта, че даден силен еров вокал при промяна в структурата на думата, в която се среща, може да премине в слаб еров вокал, напр.: *зѣлъ, зла, зло, зли* от зѣлъ, зѣла, зѣло, зѣли.

За разлика от еровете в слаба позиция, които изчезват, еровете в силна позиция запазват своите места. Те започват да се превръщат в нормални по дължина гласни. Това е и основното различие между старобългарските ерови гласни и еровата гласна в среднобългарски и новобългарски.

Най-съществената промяна в развоя на силните ерове е тяхното изясняване в качествено нови гласни. Големият ер се изяснява в **о**, а малкият ер – в **е**. Явлението започва да се развива през X в. заедно с изчезването на слабите ерове, но не успява да обхване равномерно целия български език. В известни западни говори е имало редовно изясняване на двата силни ера във всяко положение на думата, т. е. както в корените, така и в суфиксните срички: *дождь*<*дъждь*. В диалектите на изток

големият ер не се е изяснявал в о, а се е удължавал до нормална гласна ъ. Малкият ер се е изяснявал редовно в е само в суфиксни срички, докато в коренни срички тази замяна е била различна по обхват в отделните източни говори.

Свързките ерови гласни са били високи и оцеляването им в силна позиция е било свързано с изясняване или вокализация. Поради голямата близост в гласежа на © и ъ, от една страна, и на - и ъ, от друга, в голяма част от българските диалекти понижаването им е ставало едновременно и поради това върху една значителна езикова територия застъпниците на © и ъ и на - и ъ са еднакви.

Една от промените с еровите гласни, която е известна още на старобългарските писмени паметници, е взаимната замяна, позната още като *еро* *преглас*. Той представлява замяна на ъ с ъ пред сричка със задна гласна или на ъ с ъ пред срички с предна гласна, напр.: бъдѣтн в м. бъдѣтн, тѣма в м. тѣма.

На по-специално развитие са се подлагали старобългарските ерове, когато са се намирали пред *j* или *u*. В такава позиция ъ е преминавал в ѱ, а ъ – в и. Новополучените гласни са били, също както и еровете, свързките. Гласната и, получена от ъ, е можела да бъде в силна или в слаба позиция, а ѱ се е срещала само в силна позиция. Силни са били ѱ и и, когато са се намирали под ударение, в начална сричка или когато след тях е стояла гласна *u*, редуцирана в *й*.

Редуцираната гласна и в слаба позиция се е губела. Съвременните форми здраве, люде, кръщение произлизат от по-старите съдравиѣ, людиѣ, кръштениѣ. В съвременния български книжовен език са навлезли в резултат на черковнославянско и руско езиково влияние твърде много отглаголни съществителни на *-ие*, голяма част от които имат както в диалектите, така и в книжовния език съответни форми на *-не*.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Еровата епентеза е много стар процес. Най-рано еровете са се вмятали в думи от чужд във връзка с действието на закона за отворената сричка. Ерова епентеза е предизвикала изпадането на старата ерова гласна от групата въ, когато се е намирала между съгласни. Тази ерова гласна е била в слаба позиция: цвѣтѣти, звѣнѣти, двѣри. След изпадането на слабия ер са се получили трудни за изговор съчетания от съгласни – цвт, свн, звн, двр и др. В повечето случаи пред съчетанията вт, вр, вн се е вмятала ерова гласна, например дѣврехѣ.

Често след изпадането на краесловните ерове в края на думата са се оказвали в непосредствено съседство шумова и сонорна съгласна. Между тях също се е вмятал ер. Вметнатият ер в тази позиция се е губел в другите форми на думата, в които шумовата и сонорната съгласна не са били в абсолютно краесловие, напр.: *добѣр*, но *добра*, *добро* *добри*; *свѣтѣл*, но *светла*, *светло*, *светли*.

## ЛИТЕРАТУРА

[1] Иванова-Мирчева, Д. и Харалампиев, И. История на българския език. Велико Търново, 1999.

[2] Мирчев, К. Историческа граматика на българския език. С., 1978.

[3] Мирчев, К. Старобългарски език. С., 1972.

## За контакти:

Славина Иванова, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Специалност “Български език и английски език”, gsm: 0889965546, e-mail: [theglory@abv.bg](mailto:theglory@abv.bg)

Доц. д-р Тодорка Георгиева, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Катедра „Филологически науки” E-mail: [knidor@abv.bg](mailto:knidor@abv.bg)

## Черковнославянски правописни особености в „История славянобългарска” на Паисий Хилендарски

автор: Мелекшен Исмаил  
научен ръководител: доц. д-р Тодорка Георгиева

*Development of Ъ and Ь vowels: The paper deals with the description of old church Slavonic language by Paisii Hilendarsky*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Черковнославянският език наследява и доразвива голямото богатство на старобългарския (Кирило-Методиевия) език от X-XI в., като изиграва значима роля за изграждането и развитието на някои от съвременните книжовни славянски езици, между които се намира и съвременният български книжовен език. Черковнославянският език все още е недостатъчно проучен в славистиката. Тепърва започват специални проучвания върху неговия граматически строеж и лексикално-стилистично богатство, върху сложните процеси на взаимодействието му с днешните славянски езици. Нуждата от такива проучвания става явна в последно време, след като се развиха изследванията върху историята на книжовните славянски езици.

Въпросът за черковнославянското езиково влияние върху развоя на нашия книжовен език досега не е поставян на специално разглеждане. Само в някои отделни статии, посветени на руското влияние върху нашия книжовен език, се отбелязва, че то се свързва с черковнославянското, без да се прави опит за разграничение помежду им. Проф. Б. Цонев е склонен да разглежда черковнославянското влияние като руско, тъй като самият черковнославянски език е порусена донякъде редакция на старобългарския език. Трябва обаче да се прави разлика между черковнославянско и руско влияние [1].

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Черковнославянският език играе важна роля във всички случаи, когато новобългарският народен език бива подлаган в една или друга степен на книжовна обработка. Изследванията върху тези отделни случаи биха дали интересни данни за изучаване многообразието в живота и развоя на книжовните езици. Моята задача е да се спра по-конкретно върху ролята на черковнославянските правописни особености, намерили отражение при предаване на гласните звукове в “История славянобългарска”.

На всеки българин са познати заветните думи на Паисий Хилендарски, изказани в уводните страници на „История славянобългарска”: „Ти българине, не прелащай се, знай свой род и язик и учи се по своему языку.” Понятието „език” е съществен елемент в неговата историческа концепция: то е неразделно свързано с понятието „род”, т. е. народ. Словесното съчетание *род и език* е употребено повече от 15 пъти в пламенното „Предисловие к хотещим читати и послушати написаная в историйцу сию”, за да се докаже, че запазването на българския „род” е немислимо без запазването на българския език (а познаването на историята е условие и за едното, и за другото). Естествено, Паисий е противопоставял тогава българския език на гръцкия. Той е осъждал остро българите, които се „влатат” „на чужд язык” и се учат „четати и думати по грчки”. А какво е отношението между българския и традиционния „славянски”, „словенски” или черковнославянски език в схващането на Паисий? От някои изрази в неговата История може да се съди, че той не поставя граница между български и „словенски”, не ги схваща като два отделни езика.

Българският език образува за него някакво единство с черковнославянски и това единство той противопоставя в известен смисъл на руския език (срв. в „Послесловието“: „От руски речи прости обратих на български прости речи и словенски.“)

Когато Паисий укорява българите, че не четат „по свой язык“, и когато ги съветва да се учат „по своему языку“, той несъмнено има предвид не само оскъдните тогава книги, написани на народен български език (каквито са били дамаскините сборници), но и по-обширната литература, издавана на черковнославянски език или писана на други старинни редакции, близки поради по-голямата си архаичност до черковнославянския език. Също така, когато говори в „Послесловието“, че не е учил граматика, той безспорно има предвид черковнославянската граматика [2]. От друга страна обаче, неговите думи „простим болгаром просто и написах“ и „не бист мне тщанием за речи по граматика слагати и слова намещати“ показват, че той изобщо не си е поставял за цел да пише на истински черковнославянски език. Също и от това, че Паисий укорява българите, задето „не радат за свой язык болгарски“, се вижда, че в неговото мислене езиковият въпрос, свързан с народното съзнание, с народната култура, както и по-специално с езиковата форма на „История славеноболгарская“, се поставя поначало върху почвата на живия тогавашен език на българския народ.

В очите на Паисий черковнославянският език е литературна форма, допълваща народния език и исторически единна с него. Сам възрожденецът изказва определено в историята си (в главата „О учителях словенских“) своя възглед върху характера на „словенския“, т.е. черковнославянския, език [3]. Според Паисий „словенският“ език е в основата си българският език от времето на Кирил и Методий (IX в.), който двамата Солунски братя и техните петима ученици (Климент, Сава, Наум, Горазд и Ангеларий) са обогатили с „речи“ от езиците на всички славянски народи („болгари, сербие, руси, москове, словени, лехове“). Така този старинен български език получил от самото начало и общославянски характер. Паисий

не може да не се съобразява с тази богато обработена литературна езикова форма, тъй като тя разширява значително изразните средства на народната реч и притежава стилната висота, необходима за книжовно творчество. И в същото време той не смята за необходимо и не се стреми да ѝ се подчини напълно, тъй като схваща, че тя е все пак доста отдалечена вече от народния език. Самият

Паисий има съзнание, че пише „просто“ за простите българи („простим болгаром просто и написах“), че езикът на неговото творение представя „болгарски прости речи и словенски“. Следователно той чувства, че езикът му в основата си е български, а „словенският“ елемент в него заема второ, сравнително по-малко място. Съответства ли това съзнание у Паисий на действителния характер на неговия писмен език? Безспорно в езика на Паисий се забелязват отражения от езика на неговите различни книжовни извори – и среднобългарски, и сръбско-черковнославянски, и руско-черковнославянски – но най-ясно и определено е влиянието на утвърдената в богослужебната практика високо авторитетна литературно-езикова традиционна норма – черковнославянската. Тя е наложена в езика на разпространените в печатан вид официални богослужебни текстове. Езикът на най-главните „руски“ извори на Паисий – издадените в Русия преводи на историческите съчинения на Цезар Бароний (1719) и Мавро Орбини (1722) – също по-скоро е черковнославянски, отколкото руски.

По-долу в доклада са изнесени най-интересните случаи, илюстриращи силното черковнославянско влияние при предаването на гласните звукове в Паисиевата „История славянобългарска“. От тях става видно, че в книгата редовно се застъпват черковнославянските рефлексии на вокалите вместо техните български съответствия:

О вместо Ъ – *болгарска-*, *собира*, *задолжил*, *болгарскаго*, *несогласие*, *напоследокъ*

У вместо Ъ - помудри, рукописни, откуде, супружество, мудри, наступилъ

А вместо Я – творатъ, любат, нама (вм. няма)

О вместо А – тако

Е вместо Я – славенскаго, некои

Э вместо Е – извеэстно, неправэдно

Я вместо Е – язyku

Е вместо И – смериль, наречать, копачее, овчаре

Е вместо Ъ – сѣрбие

О вместо И – предословие

И вместо Е – четцшъ

А вместо Е – азик

И вместо Я – хвалит

У вместо А – похвалу, славу, укараху, победу, надежду

У вместо Е – откуду

В Паисиевата “История славянобългарска” се срещат и редица народноразговорни особености, намерили отражение в правописа. Ще посочим само някои от тях, тъй като те не са обект на настоящето проучване:

А вместо Ъ – сѣтвориль, оганъ

Е вместо Я – немашъ, нема

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Направеното проучване показва, че в речта на Паисий Хилендарски редом с разговорните новобългарски елементи се откриват следите от езика на неговите главни книжовни извори – среднобългарски и черковнославянски. Най-осезаемо е влиянието на черковнославянската книжовна норма. Наблюдава се употребата на сръбски и руски езикови елементи. Всички заедно са подчинени на главната Паисиева цел – да бъде създадено едно въздействащо и разбираемо за простия български народ произведение.

### **ЛИТЕРАТУРА**

[1] История на българския език. С. 1989.

[2] Граматики на новобългарския език са написани няколко десетилетия по-късно.

[3] По онова време произведенията на старобългарската книжнина се четат и преписват само в манастирите, а славянската филология възниква няколко десетилетия след написването на „История славеноболгарская”.

### **За контакти:**

Мелекшен Осман, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Специалност “Български език и английски език”,

Доц. д-р Тодорка Георгиева, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Катедра „Филологически науки”, E-mail: knidor@abv.bg

## Наблюдения върху употребата на отглаголни съществителни в разкази на Иван Вазов

автор: Славина Иванова  
научен ръководител: доц. Ил. Горанова

*Use of verbal nouns in Ivan Vazov's stories: The paper tells about the use and the development of the verbal nouns in old and new Bulgarian. Verbal nouns with suffixes "–ne" and "–nie" are examined. It is concluded with examples from the Ivan Vazov's stories.*

**Key words:** Verbal nouns, Active nouns, Suffix, Abstract vocabulary

### ВЪВЕДЕНИЕ

Отглаголните съществителни имена са интересно явление в българския език. Те имат своята история и развитие, което и ни накарва да проведем наблюдение върху тяхната употреба в няколко разказа на Иван Вазов. Той е известен с тънкия си езиков усет, доказателство, за което е и следният откъс от разказа му "Дядо Йоцо гледа": "От заран до вечер той стоеше на скалата, слушаше гълча, пукотите, ударите на мотиките в земята, търкалянето на колелцата, движението, смесения шум от усилията на гигантското дело.

Железницата се свърши и заработи. Дядо Йоцо чу с трепет първите писъци на свърката на паравоза, трещенето на колелцата по релсите."

Съществителните гълч, пукот, търкаляне, движение, трещене доказват уменията на автора да използва словообразователните възможности на нашия език, за да избегне повторението на едни и същи наставки. Наблюденията са направени върху седем разказа на Иван Вазов, написани през периода 1893-1901 година: "Дядо Йоцо гледа", "Една българка", "Апостолът в премеждие", "Чистият път", "Негостолубиво село", "Пейзаж", "Една изгубена вечер".

### ИЗЛОЖЕНИЕ

#### 1. Лингвистични основи на изследването

Съдбата на отглаголните отвлечени имена на *–не* е тясно свързана със съдбата на имената на *–ние*. Тази връзка се определя не само от общия тип основа – глаголна, но и от произхода на словообразователните елементи, които в своята първоначална поява представляват единен суфикс. [3, 48]

Окончателното обособяване и утвърждаване на суфикс *–не* като словообразователен елемент на самостоятелен тип отвлечени имена се извършва, след като инфинитивът в българския език е изчезнал. Представителна форма на глагола става формата за I лице, единствено число в сегашно време. При това самостоятелно сегашно време развиват несвършените глаголи. Допустимо е този факт да повлиява при имената на *–не* върху избора на произвеждащата основа – да се взема именно от несвършените глаголи. Сред цялата абстрактна лексика се откроява като най-жизненият и продуктивен словообразователен тип за сегашния етап от развола на българския книжовен език.

Отглаголните съществителни с наставка *–не* се използват както в народните говори, така и в книжовния език. Много честата им употреба обаче не е желателна, защото речта придобива тромавост и абстрактност. Вместо тях в редица случаи е препоръчително да се употребяват лични глаголни форми.

Една по-нова употреба на тези съществителни, която се е отразила и върху семантиката им, е използването им като термини. Образованията със суфикс *–не* се превръщат с лекота в термини и често се употребяват в научно-техническата терминология.

Общоприето е, че словообразователния тип на *–ние* по произход е старобългарски и че е фиксиран с голямо количество образувания във всички паметници.

Важен момент в историята на словообразователния тип на *–ние* е периодът на Възраждането. Бързо разрастващата се интелектуална дейност, развитието на науката, образователното дело, литературата изискват богата абстрактна лексика за назоваване на новите понятия. Тогава именно се проявява и руското езикова влияние.

Наблюденията върху лексикалния материал, ексцерпиран от възрожденската литература, посочват, че преобладават образуванията на *–ние* пред тези на *–не*. Приблизителното им количество е над 1600. Характерно е, че броят на образуванията от несвършени основи, като *бдение, бълване, летение* и др., е твърде голям, над 700 – близо половината от общото количество.

Всичко това подкрепя тезата за незагълъване на словообразователния тип на *–ние*, за неговата активност и продуктивност до Възраждането под влиянието на книжовната традиция, впоследствие и на черковнославянската, а през Възраждането – под влияние на книжовната традиция и на руския език. Поради това групата на словообразователния тип на *–ние* се налага трайно в лексикалния фонд на съвременния книжовен български език. Като основа на този процес трябва да се приеме книжовната традиция, а като допълнителни фактори – черковнославянският и руският език.

## **2. Наблюдения върху употребите от Иван Вазов отглаголни съществителни имена**

От посочените в началото седем разказа направих 115 фиша: 75 с отглаголни съществителни с наставка *–ние* и 40 с отглаголни съществителни с наставка *–не*.

2.1. Отглаголни съществителни с наставка *–ние*: благоговение, вдъхновение, видение, внимание, впечатление, възхищение, вълнение, въображение, гонение, движение, желание, закъснение, занимание, заявление, изражение, мълчание, намерение, нападение, наслаждение, наставление, незнание, нестеснение, обяснение, описание, отвращение, отражение, отрицание, отчаяние, очертание, погребение, подобрене, поздравление, положение, потресение, походжение, представление, преувеличение, просвещение, развлечение, разочарование, разстояние, решение, самообладание, самопожертвование, смущение, страдание, създаване, съмнение, самоотречение, състояние, съществуване, угризение, удивление, уединение, укрепление, умиление, утешение, учреждение.

2.2. Отглаголни съществителни с наставка *–не*: веене, вѐжеигране, възпроизвеждане, върлуване, дирене, докачване, клюмване, лутане, напъгане, обаждане, оздравяване, озъртане, освирепяване, откриване, отравяне, питане, полишаване, полудяване, пътуване, раждане, разпореджане, разсъмване, разчопляне, сбутване, свечеряване, смайване, спекулиране, стоење, съзоряване, тревене, трещене, тропане, тръгане, търкаляне, умирање, усещане, учудване, хлопане.

### **2.3. Изводи**

- Срещат се отглаголни съществителни, които не употребяваме в съвременната реч. Те са заменени със съществителни с други наставки или с лични глаголни форми:

“Моите лични обстоятелства туряха ме в невъзможност да изпълня изцяло дълга на самоотречението...” (Иван Вазов – “Пейзаж” – стр. 209) (първоначалният облик на глагола “отричам” е бил “отърешти” (свършено време), но сега кореновата гласна “е” е заменена с “и” и отглаголното съществително гласи “самоотрицание”)

“...палячо – при комическите излазѐци, при тревенето на сцената – слуга...” (Вазов – “Една изгубена вечер” – стр. 212) (думата вече се смята за диалектна и не се употребява често. Тя е заменена отглаголното съществително “почистване”)

“Струи студено вее идеха от кулисите и из покрива...” (Иван Вазов – “Една изгубена вечер” – стр. 211)(използването на отглаголно съществително води до тромавост на изказа и затова е заменено с лична глаголна форма, напр. “Студен вятър вееше на струи от кулисите и из покрива”)

- Отглаголните съществителни на –ние преобладават, тъй като разказите са писани през периода на Възраждането, когато се наблюдава силно руско езиково влияние и разрастваща се интелектуална дейност, която изпитва необходимост от думи, назоваващи абстрактни понятия.

### ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение можем да отбележим, че използваните от Иван Вазов отглаголни съществителни на –не и –ние играят изключително важна роля за колоритността на изказа и неговото въздействие върху читателя. Развитието на науката и техниката оказват влияние и върху цялостното развитие на езика като допринасят за внедряването на нови думи и в други области на културата. Макар на моменти Вазов да използва отглаголни съществителни, които днес не се употребяват, трябва да се отбележи, че руският език също повлиява върху тенденцията за широка употреба на този тип съществителни.

### ЛИТЕРАТУРА

[1] Вазов, И. Избрани разкази. С., 1965.

[2] Георгиев, Ст. Българска морфология. С., 1991.

[3] Калдиева-Захаријева, Ст. Към характеристиката на съществителните имена със суфикс –НИЕ в съвременния български книжовен език, *сп. “Език и литература”*. С., 1981, кн. 6.

[4] Калдиева-Захаријева, Ст. Към характеристиката на отвлечените отглаголни съществителни със суфикс –НЕ в съвременния български книжовен език, *сп. “Български език”*. С., 1982, кн. 1 и 2.

[5] Радева, В. Словообразуването в българския книжовен език. С., 1991.

[6] Стоянов, Ст. Граматика на българския книжовен език. С., 1977.

### За контакти:

Славина Иванова, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Специалност “Български език и английски език”, gsm: 0889965546, e-mail: [theglory@abv.bg](mailto:theglory@abv.bg)

Доц. д-р Ил. Горанова, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Филиал – Силистра, Катедра „Филологически науки”



## За произхода на името Болград – културният и административен център на бесарабските българи от Буджака

автор: Олга Пержу  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

**Key Words:** *A etymology, bulgarian dependence, a bulgarian self-consciousness,*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Болград е град с интересна и загадъчна история, както е загадъчна и фамилията на неговия основател, генерала от пехотата Иван Никитич Инзов.

Историята на Болград е изучена сравнително пълно: десетки книги, научни и популярни статии ни разказват какъв е бил градът в миналото как са живеели и с какво са се занимавали хората в него.

Първото упоменаване на Болград става през 1819г. и затова някои изследователи казват, че градът е основан през тази година. Но в действителност дата е погрешна. Административният център на българските колонии в Бесарабия до края на първата четвърт на XIX в. било село Табаки.

Според желанието на колонистите, посочено в доклада на генерал И. Н. Инзов от 19 март 1819 г., Александър I в указа си на 20 декември 1819 г. разрешава да се преименува с. Табаки на Болград. *„Заеманата от тях земя, принадлежаща на държавата да се раздели сега за удобство на четири окръга, съгласно представеното от генерал-лейтенант Инзов и приложената към него ведомост; главното е селището Табаки, съгласно желанието на преселниците, да се нарече Болград“.* Местните жители наричали своя град и **Табак**, и **Болград**, и **Табак-Болград**, обаче Табаки не станал Болград. По предложение на генерал И. Н. Инзов било решено да се построи град на 5 – 6 км от Табаки, на високия бряг на езерото Ялпуг.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Едни от първите историци на българската колонизация в Бесарабия А. А. Скалковски, ползвайки изключително **указа на Александър I**, казват, че Болград и Табаки са две наименования на едно населено място: *„То (Болград) се наричало по-рано Табак; в Болград е преименувано по молба на колонистите... Болград е един от най-хубавите градове в Бесарабската област като по своите постройки и градини, така още повече и по търговията, стопанство, промишлеността селското богатство на жителите“.*

Вл. Дякович, закръглил датата на подписания указ, уточнява годината на раждането на Болград - 1820 г., но планирането на първите улици в града започнало едва през 1821 г. Именно от тази година започва съществуването на Болград, но и тази дата не е съвсем точна.

С. Радулов пише, че началството три години след височайшия указ, т.е. през 1823 г., направило нужното, за да „се положат основите на центъра над езерото Ялпуг“. Тази година посочва и Йов Титоров в своите спомени. С. Б. Бернщейн, изучавайки материалите на държавния архив за Одеска област, потвърждава думите на своите предшественици, справедливо посочвайки, че фактически строителството на града започнало през 1823г. според мен датата на строителството на града – 1823 г., е най-правилната опора за отчитане на началото на Болград като населено място.

За етимологията на топонима Болград има няколко предположения. Например известният български учен, преселник от Бесарабия, проф. Александър Теодоров-Балан пише, че чувал как румънците произнасят името на града като две думи – „БОЛЪО” и „ГРАД”. Като изхожда от това, той прави извод, че Болград означава нещо като голям град.

Интересът към името на град Болград е напълно закономерен. Той е свързан преди всичко със значението му на административен, политически, научен и културен център, още повече, че е бил и продължава да бъде такъв за българите от Южна Бесарабия.

Съвременната българска форма Болград е възникнала от съчетанието на Български град „град на българите”, с халпология (опростяване поради натрупване на съгласни), което отговаря и на съществуващото мнение относно произхода на названието. Както това нерядко е разпространено в етимологичните проучвания, съществува и контроверсия, която отчита според Иван Стоянов само данните от основния езиков масив.

Географското название на Болград изглежда толкова естествено, че обикновено не буди въпроси относно произхода му, а местното дву- и триезично население винаги стриктно спазва акцентното различие между българския, от една страна, и руския и украинския изговор, като извършва това стихийно, позовавайки се изключително на своя езиков усет. По всичко личи, че ударението върху различните срички по скоро отговаря на изискванията на различните езикови системи (южно и източнославянските), отколкото специално да е наложено от грижата за нормите (стандарта) в споменатите книжовни езици.

Въпреки това въпросът относно същността на названието на Болград, административен център на българските преселници, не е бил встрани от вниманието на учените (сред които утвърдени в световната наука имена етимолози и историци на езика), изказали в продължение на последните 5 десетилетия различни, понякога противоречиви схващания. Съществува известен парадокс в това, че научната интерпретация на думата за първи път е предложена от френския славист Борис Унбегаун (автор на излязлата преди години в Москва книга на фамилните имена). Трябва да се каже, че студията му, посветена на изследване на названията на един доста голям брой руски градове, по-късно беше използвана в капитален труд на М. Фасмер, който има специална студия за Болград.

Същевременно анализираният тук лексема не е станала обект на внимание от страна на изследователи на българската ономастика, въпреки че излизаният в наше време „Български етимологичен речник” съдържа разработка на много названия на градове и села възможно е причината да е в ясно осъзнаваната вътрешна форма, а и в някои монографии за преселването, както и в тази на В. Дякович например, към която ни препраща и Б. Унбегаун, се говори за названието Болград като град на българите.

Но всичко ли е толкова ясно? Защо тогава имаме различна акцентуация, за която вече става дума, а прозрачна във всички случаи е само втората съставка – град? Разглеждането на дадения въпрос от тази гледна точка ни убеждава, че названието е възникнало изкуствено: по всичко личи, че първоначално върху българския език (подчертавам това, за да излезе от върна изходна позиция), т.е. като първично е било съчетанието Български град, от което като междинно възниква съкращението **Българ град** > **Бълград**, което по-скоро е абстракция, от която се извежда приспособена към изискванията на държавния език съвременна словоформа, за да може да се фиксира в документите и върху картата на Руската империя новото географско название, а от друга страна, да се запази и мотивацията на названието. Впрочем защо да говорим, че споменатата междинна форма е изкуствена? Тя представлява редовно образование, изградено върху българския език, и поради това предизвиква трудности при опит за транслитериране на руски.

Изглежда по такъв начин е било взето решение да се калкира, да се преведе, като се запази българският модел. В това бихме съзрели добронамереността на генерал И. Н. Инзов и неговия екип.

Впрочем посочената по горе форма е напълно реална, защото само от нея можах да се появят по-късните словоформи **Бълград** и **Болград**, а това означава, че не е чак толкова изкуствена. Както се знае, още през IX – X в. център на българите в Седмиградско е бил град **Бълград** или **Български Белград** (сега Алба Юлия и Трансилвания, Румъния), преведен на унгарски като *Bolgar Fehervar*.

Според друго предположение първите съставки на топонима Болград идват от обикновеното народно наречие „большой“. Последователят на това схващане Н. М. Шански разглежда градовете Болград (Украйна) и Гранвил (Франция) като особени топонимически тези, които в своите морфемни съставки се повтарят една след друга. Името на Гранвил е двусовно и е образувано по същата схема както и Болград – по пътя на съединяването на думите „большой“ и „город“.

Историците М. Д. Дихан, Т. Г. Фаин и Н. Т. Чижевски приемат думата „bol“ във второто ѝ значение – ИЗОБИЛИЕ. Според тях Болград е „град на изобилието“.

### ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Можем да кажем, че възникването на неологизма Бълград в началото на XIX в. е проява на определен семантичен и словообразователен модел и администрацията на преселниците и местните първенци са могли и да не знаят за съществуването с подобно название през времето на средновековието. По-скоро това е стихийна езикова проява, предизвикана от необходимостта да се подчертае, както и в случая със седмиградските българи, народностната принадлежност на колонистите от друга държава. Да не забравяме, че **първоначално център на преселниците е село Табак, което се нарича Болград. И статутът на града е определен от императорската заповед от 29 декември 1819 г.** – вж. Полное собрание законов Российской империи – а названието му е образувано според пожеланията на преселниците. Ще минат две години и чак тогава ще се избере ново място за града на стръмния бряг сред Яепота на унесените в мечта талази на езерото Ялпуг.

### ЛИТЕРАТУРА:

- [1.] Титоров, Й. Политико-обществени спомени. С., 1922, с.9
- [2.] Бернщейн, С. О языке города Болграда. // УЗИС. М-Л, 1950, т. II, с. 225, 226
- [3.] Стоянов, Ив. Болград – същност на семантичната мотивация на топонима. В: Болградската.
- [4.] Унбегаун, Б. Българска Бесарабия. випуск I, Болград. Станко. В.Н.
- [5.] Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка. Т.1. Москва. 1964.
- [6.] Дякович, В. Българска Бесарабия. С., 1918, с.98-, 1930, с.12

### За контакти:

Олга Пержу, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев“, дипломант, спец. Български език и чужд език.

Гл.ас. Галина Лечева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев“, Катедра по филологически науки, тел. 086 821 521/130, e-mail: GLecheva@fs.ru.acad.bg

## Елена и Троянската война

автор: Инна Стойчева  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

**Key words:** *Myth – epos - literature historic factuality - literary fiction - transmogrifications*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Имало ли е Троянска война? Причините да се съмняваме са малко, но не са много и причините да мислим, че е била неவிждан по мащабите си конфликт. Древните гърци обаче са вярвали, че я е имало.

Аеди, чиито творби са изгубени изградили цикъл от епопеи, разказващи цялата война от самото ѝ начало, описали са и причините за избухването ѝ. Допуснали, че Зевс искал да намали прекалено многобройното човечество и представили низ от събития: съперничеството между три богини за ябълка с надпис „за най-хубавата“, дадена от Ерида, чието име означава Раздор; присъдата в полза на Афродита, издадена от Парис, троянски принц, отгледан от овчари; възнаграждаването на Парис с най – хубавата жена на света – Елена.

История на културата поставя някои въпроси. Проблемът е да се разбере до колко Елена е приела съдбата си: по своя воля ли е действала; доброволно ли е последвала Парис? В първия случаи би могло да се каже, че тя е била поводът за войната, което не я прави по – малко мерзка; във втория случаи тя е отговорна за войната и трябва не само да я мразим, както се мрази всяка напаст, но и да я осъдим морално.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Подобно осъждане, все по – необходимо в очите на гърците, откриващи личния морал, е все по – неприемливо за тези от тях, които виждат в Елена богиня. В V век аморалността на религиозните митове шокира повече от здравия разум. Но в някои градове, по – специално в Спарта, има храмове на Елена, празници на Елена, култ на Елена, която се слави като покровителка на юношите и младоженците. Би било скандално тя да е пример за изневяра. И колкото повече вървим към човешкото представяне на историята, толкова повече се приближаваме към непоносимото. Есхил описва Елена като абстрактно и същевременно божествено същество, нещо като проклятие, близко до Немезида, богинята, която според някои предания е нейна майка, а не Леда. Но Еврипид вижда в героинята си само жена. Той дори не признава, че Афродита може да се е намесила, вдъхвайки на Елена страст, на която е невъзможно да се устои. Хекуба го казва много силно в *Троянски*:

*„Синът ми беше толкова красив, че ти като го зърна,*

*Умът ти бе пленен и във Киприда се превърна!*

*Защото всички тези лудости за смъртните са Афродита... (стих 987)*

Доколко този заиграващ с алегорията психологически дискурс поставя под съмнение реалното съществуване на боговете? Не е лесно да се прецени. Във всеки случаи той е почти пълна противоположност на хора в *Агамемнон*, където Есхил казва за Елена, че тя е Ериния „съпруга на сълзите“. Далеч сме и от каламбура, който преписва на Елена божествена мисия, превръщаща я в инструмент на съдбата: „смърт за кораби, смърт за люде“ (*Агамемнон*, стих 689).

Разсейването на религиозната аура, обвиваща Елена и създаваща атмосфера на свещен ужас, сега я излага на най – презрителни оскъбнения. Буди учудване, че Троянската война може да е избухнала заради тъй незначително същество: жена. Долавя се, че тази жена няма стойност, защото самата тя няма чувство за

достойнство. Не е трудно да се побере в Еврипид цяла сбирка от ругатни. Традицията не свършва с него: в разгара на европейския класицизъм името на Елена става метоним, с който се нарича опасна, лека жена; в Шилеровата *Мария Стюарт* един от най – ревностните противници на кралицата не намира по – лоши думи от тези: това е една Елена.

Еврипид е съвременник на раждането на софистиката. Несъмнено го забавлява идеята да пледира за изгубени каузи. И Григорий и Изократ възхваляват Елена. Трагичният поет им показва пътя, влагайки в устата на самата героиня пледоария в нейна защита (*Троянски*, стих 903). Завършва се с разсъждения за властта на боговете, за произхода на желанието и силата на съблазънта. Подходяща тема за риторичите, стремящи се преди всичко да впечатлят публиката. Или да възхваляват красотата.

Моралът е затруднен: приемливо ли е да е покварена и недостойна жена, която е съвършена красавица? Появява се тревога от философско естество. Омир приема престолюдието на Троя, да обвинява Елена, но най – добрите, Приам, съветниците му, Хектор, не могат да не я уважават. В някой пасажи на *Илиада* (VI, 358) възниква странно разбирателство между Елена и Хектор, и двамата нещастни, но убедени, че ще бъдат вечно възпявани от поетите.

Последователите на Омир неспирно мечтаят за връзка между Елена и Ахил. Един от циклическите поети предвижда, среща между най – красивата от дъщерите на Зевс и най – храбрия от героите. Много по – късно се стига до идеята, че тези две прекрасни същества са се събрали след смъртта на Белия остров. Но още Еврипид не пропуска да отбележи (*Елена*, стих 99), че Ахил е бил един от основните претенденти за ръката на Елена и че Троянската война била предвидена също за да блесне той (*Елена*, стих 41). Впрочем ябълката на раздора, която е в основата на всичко, се появява на сватбата на Тетида и Пелей, бъдещите родители на Ахил.

Парадоксално, но стремежът да се извиси Елена, да се измъкне от мръсната история и да се предостави на епопеята, предизвиква оспорване на самата епопея. Тъй като хубавата Елена трябва да е била добродетелна, се твърди, че тя никога не е била в Троя, а Зевс я е заместил с призрак или, че един египетски цар я е отвлякъл от Парис, за да я защити. Втората версия, предадена от Херодот, има дълъг живот, тъй като я срещаме в романа *Касандра* на Криста Волф (1983). Според нея, за да не се изложат, троянците са се престорили, че Елена е в крепостта. Първата версия има и подигравателен аспект; това е преувеличение на толкова повтаряната горчива присъда: една жена не заслужава да загиват заради нея.

Но не така разбира въпроса в трагедията си *Елена* Еврипид, поетът, за когото се смята, че е мразел жените. Той не само рисува героинята си в трогателни и величествени краски характерни за неговите Алкестиди или Поликсена, но и развива изследването на страданията на несправедливо оклеветената до трагичния въпрос на идентичността ѝ: Елена е жена, на която са откраднали дори и името, дори и лицето. Спасена, тъй като боговете най – после оповестяват истината, тя може да се върне, поне в надеждите си, в приятната атмосфера на спартанските празници (стих 1451), към танците на момите и към съпруга, към когото са я водели с песни.

Когато почти два века след Еврипид Теокрит пише своя *Епиталимий за Елена* (*Идиллии*, XVIII), той изобщо не споменава Троянската война. Несъмнено си спомня, че според предание, разказано от Платон (*Федър*, 243 а), поетът Стезихор е бил ослепен от боговете, защото оклеветил Елена, и възвърнал зрението си едва след като изпял *Палинодията*.

Не можем да знаем на коя от двете традиции е държал повече Еврипид – на тази която следва в своята *Елена*, или на другата, прозираща във всичките му останали пиеси, в които настървено се нахвърля върху невярната, кокетката, безсрамницата. Можем да кажем само, че други персонажи от героичния цикъл не се

ползват с по – добро отношение: съобразителният Одисей например, чиято мъдрост и способност да посреща без страх най – объркващите ситуации Омир описва с възхищение, се превръща в безскрупулен софист, любител на капани и машинации. Хекуба се заяжда с Елена, но не прощава и на Одисей. И ако се прочетат големите трагедии за падането на Троя, се създава впечатлението, че мъдрото равновесие между противниците, поддържано от Омировите поеми, е нарушено и то не в полза на победителите.

Историята деградира. Елена, видяна навремето като бич божи, минава за ужасна жена. След Еврипид тя става обект на неприлични шеги.

Налагат се нови герои. Троиц играе важна роля заедно с Хектор. Поликсена съперничи по чар с Елена. От Еврипид се знае, че Поликсена е била пренесена в жертва на гроба на Ахил, след падането на Троя. Оттук неясно кога е извадено заключението, че Ахил е пожелал любимата му да го последва в смъртта. Легендата за любовта на Ахил към Поликсена се споменава едва по – късно: тя играе важна роля при Дарес, Диктис и последователите им, защото именно поради тайната венчавка на двамата възлюбени, Парис коварно убива гръцкия герой.

В средата на XII век Беноа дьо Сент – Мор, служил при норманските херцоци, пише „роман“. Книгата осигурява на Елена, както и на Хектор, Троиц и Поликсена, незабавна слава, много различна от тази, която би могла да им даде чисто училищната традиция. В куртоазната атмосфера на онези времена Елена и Парис се превръщат в свършената любовна двойка, сравнима с Тристан и Изолда или с Ланселот и Гиневра. Средновековието почита също двойката Ахил и Поликсена, присъединили се, но не за дълго, към Троиц и Кресида.

Може би защото Дарес дава приемливо обяснение на причините за войната, в средновековната литература Елена избягва обвиненията, отправени срещу нея в класическата епоха на гръцката история. Само няколко закърмени с латинска култура монаси все още я хулят. Следват ги побратимите им на говорими езици от Арно Даниел до Вийон. Елена е една от хубавиците, сияйни като стъкло, нежни като полирана слонова кост, чийто поглед създава рицари и поети.

С каква лекота се кръщават на нейно име женските персонажи, появяващи се в легендата за Граала. Разбира се, съществува Света Елена, майката на Константин, открила христовия кръст. И все пак ако името Елена беше останало тъй поругано, както е при Еврипид, трудно можем да си представим, че би било дадено на девойката, която носи Граала, и става майка на Галахад.

Старейшините се възхищават от Елена и намират красотата ѝ свръхчовешка, което според тях оправдава битката; но при Омир по – нататък те казват, че предпочитат Елена да бъде върната у дома, а Троя да продължава да цъфти. И все пак през XVI век с преоткриването на старите гръцки автори, от по – късния период на античността, но също и на Еврипид, изпъква образът на една ужасна, престъпна Елена, съзнаваща действията си и поради това отговорна за безмилостната война. Фойерверкът, с който Ронсар слави името на Елена, бележи края на една епоха.

Доста любопитно предава отвличането на Елена Гилиен де Кастро: той предполага, че с намесата на Амур Елена и Парис са се влюбили неустойимо. Но ще последва ли царицата възлюбения си без ни най – малка съпротива? Къде е славата ѝ? И в средата на сцена на усилие се промърморва: „- Ах, Елена, как играеш! / Ах, Парис, как ме отвличаш!“

Малко по – известната *Ифигения* на Расин заклеява за винаги прошката на Менелай към „виновната му половинка“.

В тази пиеса се приема, че Елена е отговорна за войната. И не се проявява никакво снизхождение към древното предание, че Тезей отвлякъл Елена като дете.

Фантазията на един учен обаче подготвя промяна: според народните предания Фауст увенчал живота си на магьосник, като върнал Елена от Ада; той узнал от

учебника си по риторика, че царицата на Спарта била образец на хубост. Марлоу се увелича от историята и създава удивителна няма сцена в драмата си за прокълнатия учен. Елена се явява, но не говори.

Струва си да се запитаме за отношението към Елена в театъра, и по – специално в операта, в тъй наречената барокова епоха. Може да се покаже Елена, да се накара да пее, може да се покаже, че играе. Изглежда, че не успяват да не говорят за нея; и най – разпалените ѝ обвинители са именно тези, които не я поставят на сцена.

Елена трябва да бъде убита в съответствие с волята, изразена от Менелай в *Троянски*. Спасява я мистериозна мъгла и ужасна старица, която сваля маската си и се оказва Мефистофел. Елена е във властта на Фауст. Това което следва вече не е троянска легенда, а връщане към старо предание, според което след края на героичните времена възхваляват Елена. Но известно време Елена и Елада са царували; а някои магьосници знаят как да ги върнат.

Важно е не толкова вечното пребиваване на Елена в загадъчния Емпирей, колкото възкачването ѝ на престола, жестът, чрез който една висша сила ѝ отдава дължимото.

За спасение на Елена става дума и в *Изкушението на Свети Антоний*, където Флобер подема гностическата традиция, според която Симон Мага срещнал Елена от Троя в един бордей в Тир и я върнал към първоначалното целомъдрие.

Елена върви по крепостната стена, приближава Скейските порти. Символизъмът би оправдал даденото му в следствие от литературните историци име, ако увлечените от него поети бяха успели да избегнат алегорията, превръщането на Елена в Етикет, илюстриращ абстрактното понятие за красотата, ако бяха успели да внушат в чистата омая прехода от образ към тръпнещ мълчание.

Осъществено, благодарение на Гьоте, завръщането на Елена за пръв път от векове насам дава място на творби, в които царицата е главен герой.

При различни дискурси е трудно да се определят инвариантите на мита. Защо да се отхвърлят поетите, според които Елена е в съвършен и безочлив мир със съвестта си, ако се предположи, че има такава. Обремененият с тежка и неласкава роля неин образ се среща често и при поддръжниците на троянската версия, и при предпочиташите египетския вариант. Като споменава за Елена в началото, Омир говори за нейните "ридания". А какво ли не е отчаянието на невинната Елена при Еврипид?

Към тази тема се добавя и друга: Елена е преди всичко жена, отведена от чужденец. Отвлечена от Тезей, после от Парис, върната на братята си, после на съпруга си, отнета от Парис за египетски цар, от сина на този цар за Менелай, отведена от Симон Мага, после от Фауст, изпратена в небесната обител или на Белия остров, нима тя е господарка на съдбата си?

В *Троянки* Елена е третирана като останалите жени (стих 872). Тя е пленница, като Хекуба, като Андромаха, като Касандра. За филма си, излязъл през 1971 година Кокоянис прави клетка, в която откриват и освиркват Елена. А в защитната си реч оскърбената принцеса уверява, че винаги е смятала престоя си в Троя за пленничество.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От гледна точка на морала и психологията в отношенията между героите би трябвало да се предвидят множество нюанси. Вярно е, че Еврипид организира трагедията си около конфликт между Елена и Хекуба, Тенисът превръща поемата си в жалба на Ифигения срещу Елена. Извън безспорните различия има и нещо общо: сред всички героични подвизи около мита, подвигът на Троя разгръща най – широко човешките роли. От траурната песен в песен XXIV на *Илиада* до *Касандра* на Криста Волф, без да пренебрегваме и оригиналната адаптация на *Троянски* от Жан – Пол

Сартр, над труповете се извисява един забулен образ, жалка жертва, представена на своята съдба! Когато воините загинат, жените трябва да бъдат отведени далеч от земята си, в домове на нови стопани. Троянската епопея показва, че един град може да умре.

Омир завършва Илиада с жалба: застанала пред тялото на Хектор, Елена му говори; тя му благодари, че никога не я е обиждал. И не се бои да сравни нещастията им: има подозрения които старият мит може да пренебрегне „Аз за това те оплаквам, казва тя, а с тебе и себе си клета, тъй като в ширната Троя аз никого вече си нямам”.

#### **ЛИТЕРАТУРА**

[1] Речник на литературните митове (под редакцията на Пиер Брюнел). С., 2007

#### **За контакти:**

Инна Стойчева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, I курс, спец. Български език и чужд език.

Гл.ас. Галина Лечева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, Катедра по филологически науки, тел. 086 821 521/130, e-mail: [GLecheva@fs.ru.acad.bg](mailto:GLecheva@fs.ru.acad.bg)



## Атлантида- митът, легендата, литературата

автор: Джанет Исметов  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

*Key words: Myth – Myth, legend, literature*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Митът за Атлантида започва 600 г. пр.н.е., когато Солон пътува до Египет и научава за изчезналата цивилизация. Атлантида е легендарна древна култура и остров, чието съществуване и местоположение все още не може да бъде определено. Първото популяризиране на историята е от древногръцкия философ Платон, който казва, че тя е унищожена от природно бедствие около 9000 години преди времето, когато философът е живял. До този момент съществуват над 200 000 листа научна литература за Атлантида. В нея този мит се приема, като измислица или като правдоподобен разказ за наистина съществуващо място унищожено от природните стихии. Според някои учени Платон просто си е измислил, без да предвиди търсенията, които ще бъдат породени през следващите 2 000 години от историята. Това твърдение разбира се е далеч от истината.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

В митологиите и свещените книги на всички познати ни цивилизации се описва събитие идентично с потопа в Библията. Според редица учени това събитие е станало между 11 000 и 9 000 години преди новата ера. През последните години се направиха по-точни изчисления, като световния катаклизъм е изчислен с точност до месец, а годината е през X в. пр. Хр. В тези митологии освен описание на събитията около потопа се описват щетите нанесени от природното бедствие. Не е изненада, че всички описват унищожаването на цивилизация разполагала с високи технологии и невероятно много и разнообразни знания.

Много предположения има за местонахожденията на Атлантида, но още не е изяснено къде всъщност се намира тя. Някои я поставят на Южния полюс, други на о-в Тера, трети в Атлантическия океан, четвърти в Южна Америка, Средиземно море, Индийския и Тихия океан. Група от учени наскоро скандализираха обществото с твърдението си, че Атлантида е потънала частично и това, което е останало от нея сега наричаме остров Крит. Острова се намира в Средиземно море и отговаря на платоновото описание на загадъчния остров. Там са открити и каменни статуи на великани наподобяващи маймуни. Такива същества не са характерни за религиите и митологиите в района и единственият начин по, който могат да се обяснят те е чрез митът за Атлантида.

От най-древни времена различните народи по света създават свои митове и легенди, които се предават по един или друг път на бъдещите поколения. От най-древните митове до днешни времена единствено два от тях успяват да надживеят времето си и да предизвикат сериозен интерес в научните кръгове на планетата ни. Това са легендите за Потопа и за Атлантида. Докато преданието за Потопа го има при много народи още от незапомнена древност, легендата за Атлантида е лично съобщение, направено преди 25 века от един философ и писател.

Някои учени смятат, че легендарната държава е съществувала и загинала вследствие гигански природен катаклизъм. Един от малкото оцелели жители на Атлантида, с име Хермес Трисемгист, който бил висок и рус се появил в Египет и в последствие египтяните станали начетени. Хермес бил родоначалникът на всички знания и науки на древен Египет. Херметизмът е наука изучаваща

явленията свързани с хората, получаващи информация от космоса и общуващи с висшия разум. Такива хора били наричани пророци, ясновидци. Според маите, инките и ацтеките вселената е съществувала. Те живеели в " четвъртото слънце". Днешното човечество живее в " петото слънце", първите четири цикъла / четири слънца/, са приключили с грандиозни катаклизми в резултат на които загинали съществуващите цивилизации. Цикълът " петото слънце " се ражда на 13 август 3114 год. пр. н.е. Някои изследователи смятат, че първите хора били създадени от висок , бял брадат бог, пристигнал през морето от Изток в епохата след Хаоса. Сред развалините и останките на маите и ацтеките, археолозите открили загадъчни градове и съоръжения, като така нареченото " Място на вертикално издигащите се камъни ", което е построено преди 17 хиляди години, а при " Вратата на Слънцето " са открити изображения на токсодонт и голям американски слон измрели преди 30 хиляди години. Кой ли е увековечил тези фрески върху камъка?

Тези древни останки надхвърлят 10 хиляди години - смятат някои от археолозите и изследователи на древни цивилизации. Тогава е съществувала тази древна цивилизация на атлантите, може би тази цивилизация се е намирала някъде на изток от Новия свят, тъй като "Белият брадат Бог " е дошъл отвъд морето, т. е Атлантида. Други изследователи смятат, че Атлантида трябва да се търси под масивното покритие на Антрактида.

И да се върнем на Хермес. Когато той се появил в Египет , страната все още е нямала нито писменост нито развиващи се науки. Никой не предполагал, че в много кратки срокове тази страна ще се превърне в извор на световната култура и знание за устройството на света.

Но чудото станало. И причината бил Хермес - родоначалника на всички знания и науки на древен Египет - в областта на законодателството, географията, астрономията, създал писменността, броенето, алхимията и др. Според една от версиите за цивилизацията е - , че ние хората сме чужденци на тази планета. Нашата цивилизация е резултат от експеримента на висш космически разум създал ни и в продължение на хиляди години наблюдавал развитието на човечеството като едновременно го направлявал в правилната посока. За това и гибелта на Атлантида не била случайна. В сравнение с останалите хора, населяващи планетата, атлантите имали една необикновена природна способност - те могли да получават информация на енергично ниво, влизайки в контакт с висшия разум така лесно, сякаш са съседни. Смята се, че атлантите, които се занимавали с черна магия привличали системно огромно количество отрицателна енергия, която в последствие се натрупвала в материка. В резултат на това, тази отрицателна енергия била виновна за нарушаването на енергийния баланс , а това вече заплашвало с катаклизъм до гибел на цивилизацията. Висшият разум взел решение да унищожи цивилизацията на атлантите. За да не позволи историята случила се с атлантите да се повтори, висшия разум отнел част от диапазона на възприятията на хората, а способностите за телепатия и ясновидство съкратил до минимум.

### **Пръстенът от Атлантида**

Матрицата на пръстена от Атлантида, най-силното познато средство за индивидуална енергийна защита, вече е тук. Ние сме третото място в света (след един остров от Карибския басейн и Бразилия), където този универсален талисман може да се изработва и да въздейства с онази мощ на силите, която той е имал и в най-древни времена. Пръстена от Атлантида създава универсален щит, който дава на всички негови притежатели тотална физическа защита. Като мистичен амулет и талисман, той предпазва от лош късмет, аварии и магии. Той помага също собственикът му да развие интуицията и духовността си изумително добре, както и ясновидски дарби. Неговите сили събуждат у човека енергийната хармония с Космоса.

Пръстена от Атлантида не е само едно бижу от Атлантида, той е копие на мощна магическа енергия от изгубената империя Атлантида, чийто народ е притежавал далеч по-напреднали духовни сили, които ние едва сега започваме да схващаме.

### История на пръстена

Пръстена от Атлантида е стигнал до нас във вариант, предаден по мистичен път преди 4000 години. Тогава схемата на пръстена е била внушена от духовете на Атлантида по телепатичен път на каменоделец от времето на фараон Аменхотеп. Той дал цялата информация на върховния жрец Јуа. Жрецът от своя оставил в своята гробница първообраза на пръстена, изработен от пясъчник. Така той е стигнал и до нас. Духовете от Атлантида, които в онова време все още са били многобройни и активни, са предали също по мисловен път и информация, как да се построи Великата пирамида, която е била копирана от всички фараони в хронологичен ред след това. В Атлантида пръстенът е бил предназначен за защита на собственика и да му даде имунитет срещу всяка негативност.

Със своята уникална конструкция с малки пирамиди и триъгълници той създава имунитет срещу всички прояви на зли сили. Премахва пречките от пътя на собственика, така че тя или той да осъществят съдбата си лесно. Пръстена от Атлантида дава сигурност и облекчаване от страха, предпазва от всякакви разрушителни енергии. През 1860 г. при строежа на язовира Асуан в Долината на царете в Египет прочутият египтолог маркиз D'Agrain намерил пръстена в гробницата на Върховния жрец Јуа. Пръстенът е едно от материалните свидетелства, чрез които маркизът поставил основите на днешния интерес към мистичния загубен континент Атлантида.



### Гибелта на Атлантида

За да обяснят гибелта на Атлантида, привържениците на теорията за нейното местонахождение в Атлантика, най-често се позовават на теории за космически катастрофи. Г.Р.Карли пръв свързал гибелта на Атлантида с появата на комета още през 1784г. Полският астроном М.М.Каменский стигнал до заключението, че Атлантида е загинала заради комета, преминала през 9541 г.пр.н.е. Полският атлантолог Л.Зайдлер също смята, че Атлантида е потънала при сблъсъка на кометата със Земята. Немският атлантолог О.Мук изучавал следите от падането на Каролинския метеорит и стигнал до извода, че той е причина за гибелта на Атлантида. Силата на удара била еквивалентна на взрива на 30 хиляди водородни бомби. Главни специалисти по сблъсъка на Земята с космически обекти са О.Мук и Л.Зайдлер. И двамата автори и техните предшественици и последователи привеждат няколко обстоятелства в полза на теорията за подобна катастрофа:

- При някои народи съществуват митове за необичайни атмосферни явления.
- На повърхността на Земята са намерени няколко метеоритни кратера. На тази база може да се предположи, че в миналото са падали метеорити с огромни размери.
- Съществуват тълкувания на календара на маите, според които може да се установи датата на падане на фаталния метеорит.

Сред митовете най-известен се явява мита за Фаетон. Л.Зайдлер например, се отнася съвсем сериозно към подобно тълкувание на този мит.

### **Привличането на Луната**

През 1912 г. австрийският инженер Гербигер предлага “Учение за космическия лед”, според което Земята имала най-малко четири спътника. Преди 22000 години последната луна паднала на земята, а преди 11500 години Луната, която познаваме днес, била привлечена от Земята. Това събитие станало причина за трагичната гибел на Атлантида. Под действие на Лунната гравитация се появил силен океански прилив от полюсите към екватора и Атлантида била потопена.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

И накрая, интересно е да се обърне внимание на едно сравнение, към което прибавят някои изследователи на феномена Атлантида. Те твърдят, че контурът на трите големи египетски пирамиди в Гиза напомня планините на Атлантида. Пирамидите, както и предполагаемите планини (според атлантолозите), са разположени от североизток на югозапад. И още нещо - някои учени смятат, че Големия сфинкс в Египет е на възраст повече от 10000 години. Освен това, в египетското изкуство божествата се изобразяват винаги с тяло на човек и с глава на животно и никога обратното. В това отношение сфинксът е необяснимо изключение, защото има тяло на лъв и глава на човек. На тази основа, атлантолозите твърдят, че произходът на сфинкса е от отдавна изчезналата Атлантида.

### **ЛИТЕРАТУРА**

1. [www.pomagalo.com](http://www.pomagalo.com)
2. Речник на литературните митове (Под редакцията на Пиер Брюнел)
3. <http://www.wmyst.hit.bg/>
4. <http://secrets.start.bg/>

### **За контакти:**

Джанет Исметов, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, I курс, спец. Български език и чужд език, e-mail

Гл.ас. Галина Лечева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, Катедра по филологически науки, тел. 086 821 521/130, e-mail: [GLEcheva@fs.ru.acad.bg](mailto:GLEcheva@fs.ru.acad.bg)

## Крал Артур и рицарите около кръглата маса

автор: Ивелина Въртикова,  
научен ръководител гл.ас. Галина Лечева

*“Ако проникнем малко по-навътре от повърхността на душата, се натъкваме на исторически пластове, които не са мъртъв прах, а продължават да живеят и действат във всеки човек, и то в такъв обем, за който ние навярно все още не сме в състояние да си създадем истинска представа при сегашното състояние на нашето познание.”*

Карл Густав Юнг

*Key words: knights, the angelic grail*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Митът не е само една художествено пресъздадена мечта. Той е най-мощното духовно оръжие за въздействие върху реалния живот. Митът разпалва въображението на народа, пробужда Духа на неговата раса – за съзидание и героизъм. Той сплотява блуждаещите в едно самоорганизиращо се цяло – Народната общност. Митологичното и реалното са двете взаимносвързани страни на Битието. Идеята за тяхното диалектическо единство може да се види и в мита за крал Артур – великият легендарен герой на келтските народи.

Легендата за последния владетел на келтска Британия и неговите рицари, сражавали се със саксонските варвари, е известна на всички. Дали обаче, тя отразява реални исторически събития? И къде, в такъв случай, би трябвало да търсим загадъчния остров Авалон, на който, според преданията, крал Артур е намерил вечния си покой?

Истината е, че в паметта на човечеството са се запазили поне три различни образа на крал Артур – на реално съществувалата историческа фигура, на персонажа от келтските легенди, и накрая – на героя от средновековните рицарски романи, всеки един от които съвсем естествено се преплита с останалите. Тъкмо поради това е и толкова трудно да се отдели историческата истина от измислицата, още повече, че става въпрос за събития отпреди 1500 години (т.е. от периода на “Тъмните векове” в европейската история). Известно е, че през I век римляните завоюват окончателно Британските острови (първ там се появява великият Цезар), съхранявайки властта си над тях почти триста години. А малко след като легионите им окончателно напускат Британия, започват и първите нападения на варварските саксонски племена срещу острова. През V век британските държавици, както и потомците на римските колонисти, се обединяват за да дадат решителен отпор на нашествениците. Именно с този период на непрекъснати кървави войни е свързано и името на Крал Артур – последният владетел.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

#### Крал Артур и легендите около Авалон

Крал Артур е важна фигура в митологията на Великобритания. Той представлява идеала за крал по време на война и в мирно време. Съществуват разногласия по въпроса дали Артур или личността, вдъхновила неговия образ, наистина са съществували. В по-ранните споменавания на името, както и в уелските текстове, името Артур не е придружавано от титлата крал. Един от по-старите текстове го определя като *dux bellorum* (военен водач, военачалник), а в средновековни текстове от Уелс като титла на Артур често се използва *ameraudur*

(император, което също може да се разбере като военен водач). Предполага се, че е бил романизиран военачалник, роден ок. 370 г.с.Х. в Южната част на Острова. След оттеглянето на римските легиони от Британия през 400 г.с.Х., Артур спира варварското нашествие от север, като умиротворява и обединява страната.

Съществуват множество хипотези свързани с местонахождението на загадъчния Авалон – възлешбен остров, обитаван от феи и елфи, най- популярната е хипотезата, свързваща Авалон с района на Гластънбъри, разположен в обширните равнини на графство Съмърсет, в най-западната част на Великобритания. Днес Гластънбъри включва градът, носещ това име, намиращото се край него старинно абатство както и огромната вулканична скала, върху която и днес са запазени останките на древна християнска църква. Местността около града някога действително е напомняла остров, заради многобройните блата, които били пресушени едва през XVI век. Районът бил населен от незапомнени времена, а първите по-големи селища възникват още преди появата на римляните. Смята се, че тук дълго време е действал храм на древните келтски жреци – друидите.

От 150-метровия връх на скалата може да се наблюдава местността в радиус 70-80 км. Вулканичните и тераси още пазят следите от човешка обработка, извършена вероятно преди няколко хиляди години. През Средните векове тук е изграден величествен манастир, посветен на Свети Михаил. След разрушаването му при земетресение, върху неговите развалини е построена църква, чиито останки могат да се видят и днес. Според легендите, именно върху тази скална планина някога се издигал Замъкът на крал Артур - Камелот, а една от пещерите в нея водела към подземното царство, обитавано от елфите. През VI век обаче входът бил затрупан по нареждане на обявения по-късно за светец християнски проповедник Колън и оттогава връзката между двата свята била прекъсната окончателно. Друга легенда пък е свързана с така наречения "Кладенец на светия Граал", разположен в подножието на скалистата планина. Казват, че някога Йосиф Ариматейски хвърлил в него чашата, която Исус ползвал по време на Тайната вечеря. Мнозина са се опитвали да я открият, но никой досега не е успял. Според преданието, тъкмо изчезването ѝ от света на хората станала причина и за разпадането на свещения съюз на рицарите от Кръглата маса, създаден от Артур. Самият кладенец очевидно е бил построен още от друидите, използвали огромни каменни блокове, обработени с невероятно умение от древните каменоделци. Всеки ден от него изтичат 113 хиляди литра червеникава, съдържаща желязо, вода, смятана от местните жители за чудотворна.

### **Рицарите и кръглата маса**

За първи път за кръглата маса на крал Артур се споменава през 1155 година. Според легендата, Йосиф Ариматейски се преселил в Британия и построил именно в Гластънбъри, Кръглата маса. Според легендата тя е голяма, кръгла маса около която кралят и неговите рицари са се събирали да обсъждат важни дела, свързани със сигурността на областта Камелот. Има много различни версии за броя на рицарите и за обяснението на формата на масата. Една от тях е, че Кръглата маса няма определено място за най-висшия от рицарите, никой не е поставен в привилегирана позиция и поради тази причина всички на нея са равнопоставени. Друга версия е, че я е направил самият Мерлин, по аналогия с масата от последната вечеря на Исус Христос и символизира заоблеността на Земята.

Спори се и за броя на рицарите. Кръглата маса в Уинчестър има 25 места и е с диаметър 18 фита, но различни източници сочат за брой между 12 и 150 рицари. Също така според легендата самият Мерлин е изписал имената на рицарите с магическо злато, което е променяло цвета си.

### Митът

Мерлин е бил велик посветен в мистериите на друидите, и като такъв е имал знание за приближаващите събития. Според легендите, той е имал достъп до всички сфери на живота, което му позволило да чрез магия да създаде условия, благодарение на които Артур се родил в Тинтагел, замък по крайбрежието на Корнуел, югозападна Англия. Мерлин уговорил с Утер Пендрагон младият принц да бъде възпитан и израсне под негова закрила на сигурно място. Когато бащата на Артур умрял, настъпило разногласие относно наследника на трона, понеже никой не знаел, че кралят имал син. На Бъдни вечер на пазара се появил неочаквано един камък, в който бил забит меч. Върху меча с огнени думи било написано, че този, който го изтегли от камъка, ще стане крал на Англия.

Много рицари опитали своя късмет, докато най-накрая младия и нищо не подозиращ Артур издърпал меча с превъзходна лекота. Това бил знакът за неговото потекло и призвание.

Мерлин, който инсценирал всичко това, както гласяла легендата, станал съветник на младия крал. В страната се възцарил мира. Мерлин бил този, който дал идеята на Артур да създаде кръглата маса – едно братство от избрани рицари. Мерлин му осигурил също и магическия меч Екскалибур, който му бил подарен от Дамата от езерото, за да защитава с него доброто. Притежателят на меча бил непобедим, а чрез ножницата бил ненараним. Народът обаче желал не само един непобедим крал, но искал той и да се ожени. Но жената Гуиньвър, която той избрал, донесла нещастие на рицарите от кръглата маса. Особено неприятна за разбирателството им била лобовта ѝ към най-добрия приятел на Артур, Сър Ланселот. Артур обаче не реагирал с ревност, омраза и ярост, а с разбиране. Трудности му създавала и неговата полусестра Моргана ле Файе. Тя го прелъстила, без той да знае за роднинството им, и родила от него син – Мордред, бъдещият противник на крал Артур. Моргана се опитала да постави капан и на рицарите от кръглата маса, обаче претърпяла неуспех поради високия им морал. Особено срещу Сър Галахад, най-чистия рицар, тя не могла нищо да скрои.

Когато Галахад бил доведен от Мерлин при кръглата маса, той седнал на тринадесетия стол – “най-опасното място”. На облегалката на този стол грейнало изписано неговото име. Той бил дългоочакваният. Едновременно с това се появил и Граалаът, носен от ангели, а блюдата пред всеки рицар се напълнили с най-отбрана храна. Рицарите така били погълнати от тази случка, че след като Граалът се оттеглил, всички се тръгнали да го търсят. Само Артур не ги последвал. След като рицарите напуснали Камелот, Сър Геуин му казал: “Сега трябва да се върнеш обратно, защото ти не си един от нас.” Мерлин също не тръгнал. Той бил изпълнил задачата си и се оттеглил от кръглата маса.

За Артур настъпила последната битка срещу неговия син Мордред, без да може да я избегне. След като разгледали разположението на звездите, неговите съветници го посъветвали да не предприема битка, а да напусне палатката си на следващия ден, тъй като го заплашвала опасност. През тази нощ кралят сънувал следния сън: Видял себе си на колелото на съдбата, задвижвано от богинята Фортуна. Той се видял веднъж от горната му страна – като крал, и след това отново долу – като просяк. Сега разбрал неизбежната закономерност на колелото на прераждането. Той хвърлил поглед назад към живота си и осъзнал относителността на всичките си стремежи към добро и съвършенство в този свят.

С тези прозрения на другия ден Артур се отправил към мястото на сражението и се изправил срещу своя син. Двамата си причинили смъртоносни рани. Мордред умрял, а Артур се оставил да бъде отведен от своя приятел Бедивър до едно езеро наблизо. Там те върнали обратно меча Екскалибур на Дамата от езерото. Появила се лодка с девет жени. Те взели Артур със себе си на стъкления остров, на Авалон,

за да го излекуват и да се появи отново, когато дойде времето. Крал Артур, единственият крал – в миналото и за векове.

Търсенето на Граала продължило. И въпреки че загинали много рицари и много се загубили, трима от тях намерили Граала. Това са: Сър Борс, Сър Пърсивал и Сър Галахад. Но само един от тях обаче можел да го доближи – Сър Галахад, и по-нататък в легендата се казва за него: „Той изчезна от този свят.“

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Така погледнато, легендата изглежда като забавление. Но тя не е това! Тя съдържа също и едно послание, което звучи от всяка дума на тази история. Това е историята на човека, това са изконните факти от житейските му търсения, от идеалите му, от неговата безпомощност, от неговите открития и разочарования. Един истински крал никога не е тиранин, а поема отговорност за своя живот и за живота на другите. Той не използва хората за собствените си цели и не ги експлоатира, а поставя способностите си в служба на хората. Също като рицарите: един рицар никога не се бори за личните си интереси. Артур е герой от келтската митично-епична традиция, впоследствие персонаж на европейските средновековни повествования за рицарите на Кръглата маса и Граала.

Образът на Крал Артур принадлежи на келтската традиция в две отношения - наличието на реален исторически прототип и участието му в създаването на легендите и мотивите на келтската митология.

### **ЛИТЕРАТУРА:**

[1.] <http://bg.wikipedia.org>

[3.] <http://zamunda.pomagalo.com>

[4.] <http://clubs.dir.bg>

[5.] Речник на литературните митове- Под редакцията на Пиер Брюнел

### **За контакти:**

Ивелина Въртикова, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев“, I курс, спец. Български език и чужд език.

Гл.ас. Галина Лечева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев“, Катедра по филологически науки, тел. 086 821 521/130, e-mail: [GLечева@fs.ru.acad.bg](mailto:GLечева@fs.ru.acad.bg)



## „Сказание за буквите” от Черноризец Храбър – хипотези за личността на автора

автор: Цветомила Цветанова  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

*Key words: A alphabet, writing, hypotheses, polemic, protection*

### ВЪВЕДЕНИЕ

За личността на Черноризец Храбър се черпи информация единствено от съчинението **За буквите**, в което книжовникът защитава и възхвалява създадената от Константин – Кирил Философ азбука. В науката съществуват множество хипотези за авторството на текста. Спори се дали името Черноризец Храбър е истинско, защото **Черноризец** ще рече монах, и коя личност се крие зад името *Храбър*, което не е монашеско. Изказани са предложения, че писателят е някой от учениците на Константин – Кирил Философ; по – късно се установява, че книжовникът носи византийска образование, отъждествяван е със Симеон, Докс Черноризец, Йоан Екзарх.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Налага се схващането, че полемическото слово **За буквите** е творчески акт на книжовник от Преславската школа, отличаващ се със самобитен почерк, с отлични умения да води полемика, а заглавието на творбата свидетелства неговото име – **О писменахъ Черноризьца Храбра**.

Повод за написване на творбата се открива в осъществилата се смяна на гръцкото богослужение със славянско и приемането на старобългарския език за официален писмен. Аргументи се търсят във възникналата нужда да се защити старобългарската писменост, да се утвърди правото и да съществува наравно с другите езици, да се даде знак за приобщаването на българите към **великите народи**. Ето защо за най – достоверна датировка на възникване на съчинението се приема годината, в която Симеон става цар и премества столицата от Плиска в Преслав, където е свикан Преславският събор, който взема изключително важно решение за българския народ – гръцкият език престава да е официален в държавната канцелария, църквата, училищата и вместо него се признава за официален писмен език старобългарският.

В литературната наука все още се уточнява жанрът на съчинението **За буквите** – дали е полемическо слово, или част от исторически разказ. Като аргумент за това, че текстът е част от исторически разказ, се привежда твърдението, че произведението не започва със задължителна формула – обръщение към Бог, а завършекът представлява отворена перспектива. Отхвърляйки обвиненията срещу правото славянската писменост да съществува, Черноризец Храбър възхвалява светостта на славянския език, опитва чрез силата на полемическото си слово да победи враговете и да внуши на слушателите и читателите, че придобиването на собствено писмо е окрилено от **Човеколюбецът Бог**. Книжовникът защитава славянското писмо, отправяйки нападките си срещу онези, които не са наясно колко са буквите в гръцката азбука; обвинява триезичниците **безумци**, твърдящи, че славянските книги не са сътворени от Бог, нито от апостолите, нито са изначални; набеждава гръцките книжовници, че не са добре образовани. Черноризец Храбър си поставя за цел да проследи различните етапи в развитието на писмото у славяните, като използва исторически доказателства, необходими му да съпостави славянското писмо с гръцкото, да защити славянската писменост, да я възхвали и да я постави над гръцката. Самият автор притежава самочувствието да бъде ценностен съдник –

през неговия поглед са осмислени, видени историческите факти; книжовникът се преценява като длъжен да обяви правото на славяните да имат свой език, намирайки доказателства, които ценностно го отмерват и го въздигат над останалите езици.

В началото на полемичният текст **За буквите** дава информация за произхода и историята на славянското писмо. В очертаания от Черноризец Храбър като първи (езически) период славяните си служат с **черти и резки**, с помощта на които четат и гадаят. С приемането на християнството настъпва приобщаването към културата на гръко – римския свят и замяната на **черти и резки** с гръцки и латински букви. Опитите славянската реч да бъде предадена с чужди букви са безрезултатни, славяните не могат да формулират своите думи чрез чуждите буквени знаци; нуждаят се от освобождаване от езиковата зависимост, в която са вкочпчени; имат правото да притежават свое собствено слово, чрез което да се себеразпознаят и да се впишат на равно с другите общности. Нямането на собствено писмо е знак за духовно затъмнение, защото чуждото слово е механично преповтаряне на смислите, които то съдържа, равносилно е на духовно робство. Сдобиването със собствено слово е възможност и начин да се обяви съществуването, да се прогледне, да се покори осъзнатото като недостиг, като враждебен свят чуждо слово, реализиращо се с акта на своето принудително събъване за славяните.

Черноризец Храбър плавно преминава към сведенията за славянската писменост, обяснявайки, че Константин – Кирил Философ съставя своите букви по гръцки образец, **както гърците съставиха своите букви по образец на еврейските**. От приведенения факт става ясно, че авторът добре борови с историческите факти, подбира от тях *само* онези, които са му нужни за осъществяване на своята задача – да отстрани всякакви нападки срещу славянското писмо и да докаже правото на неговото съществуване. Привеждайки своята полемика, Черноризец Храбър трябва да се пребори с три обвинения, да ги **надговори** с помощта на аргументираното си слово, да ги подчини на своята воля и да ги удиви с вдъхновената си възхвала на родното слово. Изпърво словото на книжовникът трябва да дискретизира **казването на някой**, че Константин е създал тридесет и осем букви, когато е възможно да се пише и с по – малко – **както гърците пишат с двадесет и четири букви**. Аргументът на авторовото слово разколебава чуждото слово, посочвайки **незнанието му, че гръцката азбука има тридесет и осем букви с добавянето на единадесет дифтонга и три знака за числа**. Черноризец Храбър използва принципа на уподобяването, за да докаже, че славянската азбука не отстъпва на гръцката – **Подобно на това и по същия начин свети Кирил създаде тридесет и осем букви**. Сблъскват се и се противопоставят два вида слово – речевият акт на знаещия, на носещия истината и на механично изреченото слово, неистинното. Във възникналата ситуация авторовото полемизиращо слово покорява чуждото, лишено от знание слово.

### ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Силата на славянското писмо се потвърждава и от популярността му сред тези, които го разбират като ценност, над чиято воля не може да се осъществи никаква санкция.

В полемическия текст **За буквите** Черноризец Храбър с помощта на защитно – обвинителното си слово, аргументирано от исторически факти, установява правото на славянското писмо да съществува. Скрализирането на славянското писмо е следствие Божествения му произход, тъй като е създадено от посланика на Бога – Кирил. Със своята неповторимост славянското слово се превръща в Божествен ипостас, явява се на хората, за да заяви нуждата да бъде разпространено и защитено в борбата за отстояване на собствената си необходимост и значимост за човека.

**ЛИТЕРАТУРА:**

[1]. Стара българска литература, т. 2, Полемични съчинения, съст. Донка Петканова, С., 1982.

[2]. Ив. Богданов, Българската книга през вековете, С., 1978

[3]. Народното четиво през XVI-XVIII в. Подбор и редакция Донка Петканова, С., 1990.

**За контакти:**

Цветомила Цветанова, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, I курс, спец. Български език и чужд език.

Гл.ас. Галина Лечева, Филиал Силистра на Русенския университет „Ангел Кънчев”, Катедра по филологически науки, тел. 086 821 521/130, e-mail: [GLEcheva@fs.ru.acad.bg](mailto:GLEcheva@fs.ru.acad.bg)

## „Сказание за буквите” от Черноризец Храбър - композиция на паметника

автор: Елица Ганева  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

*Key words: A alphabet, writing, hypotheses, polemic, protection*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Черноризец Храбър е един от блестящите представители на старобългарската литература от т. нар. Златен век. Личността му е обект на множество хипотези. Спори се дали ХРАБЪР е истинското име на книжовника или е псевдоним. Правени са опити за идентифициране с известни исторически личности: с Константин-Кирил Философ, с Климент Охридски, с Йоан Екзарх, с Наум, с Черноризец Докс. През 1927 г. Проф. В. Н. Златарски изказва хипотезата, че Черноризец Храбър и цар Симеон са едно и също лице.

„Сказание за буквите” е въведено в науката от руския медиавист Константин Калайдович през 1824 г., който осъществява и първото му издание. Днес са известни около 80 негови преписа. Те са свидетелство за изключителната популярност на съчинението сред славянските книжовници (особено в Русия) до XVIII в. включително (ако се вземат пред вид и старопечатните му издания). Най-ранният препис е от 1348 г. - в среднобългарския Лаврентиев (Иван Александров) сборник (сигн. F. I. 376). Текстовите разлики между преписите дават основание да се говори за две редакции - първична и вторична.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

“За буквите” е кратка творба, написана със завидна простота и конкретност, зад която обаче прозира безспорна образованост, знания в областта на религията, историята, гръцката писменост и култура. Патетичният стил заявява една обществено ангажирана и емоционално натоварена творба.

Паметникът се датира към края на IX в. Текстът вероятно е предназначен за Преславския църковен събор от 893 г., на който се взимат четири важни решения, едно от които – гръцкото богослужение в България да се замени със славянско. Това поставя началото на комплексен превод на богослужебните книги от гръцки на славянски, т.е. старобългарски език. Процес, известен в медиавистиката като ПРИЛОЖЕНИЕ КНИГ.

Основният проблем на творбата - защита на славянската писменост от нападите на византийските книжовници и нейната възхвала, насочват към историческите събития от посочения период. В този период на реформи съчинението „За буквите” е трябвало да изиграе важна роля - категорично да реши съдбата на славянската писменост като изключително важен фактор за бъдещето на българската политическа самостоятелност. Авторът е бил длъжен в кратко, но силно и убедително слово да развенчае противниците на писмеността, да защити правото ѝ на съществуване и необходимостта от нея и да я прослави като съвършено творение на официално признати светци.

За литературознанието жанровата специфика на съчинението на Храбър е Гордиев възел. Наричат го “жанрово синкретична творба”; определят го като риторическо произведение, принадлежащо към старобългарската ораторска проза; доколкото носи чертите на полемичен текст, Сказанието се вписва в образа на средновековната художествена проза; има характер на апология, затова може да се отнесе към публицистиката; пред вид началото на текста – информацията за различните периоди, през които преминава развитието на писмеността на славяните

и изложените в полемичната част сведения за развитието на гръцката писменост, би могло да се разглежда като научно изложение.

Творбата е изградена от три части: въстъпление, същинска полемическа част и заключение. Във въстъплението авторът се води от основния принцип на средновековния текст – да започва винаги от началото, от пораждането, но същевременно използва и друг класически риторически похват косвено убеждение чрез обективно излагане на въпроса. Текстът има огромно значение като исторически паметник, тъй като вярно очертава стъпките, по които се развива писмената традиция в България – писане с езически руни – “черти и резки”, след покръстването – писане на славянски с “римски и гръцки букви”, които не могат да предадат същинското звучене на славянското слово. Черноризец Храбър си служи тук с риторичния въпрос “Но как може да се напише добре с гръцки букви Бог или живот, .. или църква?”. Последният етап е свързан с появата на Кирил - представена като Божие чудо , като израз на Божието милосърдие - “След това човеколюбецът Бог, който.. не оставя човешкия род без разум ... смили се над човешкия род и му изпрати свети Константин Философа...”. Въстъплението съдържа скрито движеението от хаос към космос, от страдание и объркване към благодат и порядък. Липсата на собствено писмо измъчва славяните и Бог им помага да преодолее тази трудност. Така появата на Кирил се оказва част от Божията промисъл, а той е богоизбран, натоварен със свещена апостолска функция. Въстъплението се оказва разгърната обосновка на появата на славянското писмо, неоспоримо доказателство за неговата святост, тъй като то е рожба на човек, изпратен от Бога.

Авторът прави сравнение между създаването на гръцкото и на славянското писмо, за да внуши, че и по изграждането си новата азбука не отстъпва на съществуващите дотогава. Сходството между първата буква “А” в гръцкото и еврейското писмо, от една страна и славянското от друга, е опит да се подчертае равностойността на славянската азбука с останалите.

Тезите на противниците на които се спира Черноризец Храбър са: Защо броят на буквите е 38; защо са славянските книги; защо продължават да се поправят славянските букви и в края на текста авторът прибавя още един въпрос, отправен към неговите опоненти: “Кой ви е създал буквите или превел книгите?”

Аргументацията, с която той си служи при своите отговори, се базира преди всичко на логика и на исторически доказателства. Черноризец Храбър показва, че броят на гръцките и славянските букви е еднакъв – 38. Когато изяснява свещеността на славянското писмо, Черноризец Храбър на практика оборва основния аргумент на триезичната ерес – схващането, че гръцки, еврейски и латински са свещени, тъй като на тези три езика е бил поставен надпис на кръста, на който е разпнат Христос. Тук той си служи с древния аргумент, че най-свещено е онова, което произтича пряко от Бога. Преди тези езици е съществувал сирийският. Писателят излага тезата за стародавността на сирийския, тъй като тя му помага да отхвърли триезичието и да покаже, че трите езика не са първично свещени. Черноризец Храбър си служи както с библейска, така и с културно-историческа фактология, показва знания по история на гръцкото писмо и внушава тезата, че славянското писмо е свещено, защото е дело на свят мъж. Той изказва тезата, че създаването на славянската азбука е еднократен акт, в следствие на Божие внушение, “затова и славянските букви са по-свети и по-започит, защото свят мъж ги е създал, а не елини-езичници”. Появата на Константин Философ е представена като Божи дар, което е чаканото избавление от незнанието.

Внушил пряката връзка между Бога, неговия посланик Кирил и славянското писмо, Черноризец Храбър въвежда най-важния аргумент на своята защита – сакралността на произтичащото от Бога. Последният аргумент, който показва превъзходството на славянските книжовници над византийските е фактът, че славяните добре знаят кой е създал тяхното писмо, за разлика от гърците. Авторът

задава своя въпрос, когато вече е показал, че той самият може изчерпателно да отговори вместо гръцките книжовници. Аргументът за образоваността на славянския книжовник е невидимо защитен и чрез самия текст, показващ знания както за библейската история, така и за гръцката античност и новосъздаващата се славянска традиция. С това той показва, че не само славянското писмо не отстъпва по нищо на останалите писмени системи, но и славянските книжовници превъзхождат със знания останалите.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

В заключение искам да заявя, че текстът “За буквите” се характеризира с една определяща черта – **тоталната доказателственост – и тя има две хармонично съществуващи модификации – научността и импулсивността. Тази особеност на съчинението води към закономерни изводи за неговата многопластовост и многофункционалност, за своеобразната му жанрова същност – единение на полемика, апология, възхвала, публицистика, сатира, историко-филологически и философски трактат.**

### **ЛИТЕРАТУРА:**

[1]. Стара българска литература, т. 2, Полемични съчинения, съст. Донка Петканова, С., 1982.

[2]. Ив. Богданов, Българската книга през вековете, С., 1978

[3]. Народното четиво през XVI-XVIII в. Подбор и редакция Донка Петканова, С., 1990.

### **За контакти:**

Елица Ганева, Филиал Силистра на РУ „Ангел Кънчев”, I курс, спец. Български език и чужд език.

Гл.ас. Галина Лечева – Филиал Силистра към Русенския университет, Катедра по филологически науки, тел. 086 / 821 521 / 130, E-mail; GLecheva@fs.ru.acad.bg

## Паисий Хилендарски – родоначалник на българското пътуване към Европа

автор: Мариета Миткова  
научен ръководител: гл.ас. Галина Лечева

***Training Model of a Microprogramming Unit for Operation Control:** In the Bulgarian history the procedure of the activity coincides with the Regeneration to her new ideas of their generation. It crosses the era of the Bulgarian regeneration relatively small but pregnant with dynamics and progress a period of Bulgarian national development. He was qualified by passage from the Middle age to the New time. The changes find a formula in one cogent movement to the Bulgarian enlightenment in the cultural-religious area. The spiritual rebirth develops itself with the hour battle against the greek religious authority for a national emancipation. The historic way to the Bulgarian development in these (XVIII-XIX) point of the one aggregate from factors with the diversified specificity (the economy political, domestic, cultural-spiritual, demographic) that they bring to revolution-vanadium of Bulgarian finds centuries. Revolution that leads of front plan patriotism as public political and a cultural-spiritual phenomenon. This phenomenon matches the development to the idea of free state.*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Проявил се в края на XVIII век в интелектуалния и политически живот на Европа, национализмът се явява като общоевропейско културно и политическо движение, насочено към разкриване на националната самоличност, към нови социални структури и дори към форми на търговски и културни контакти между отделните райони, нации и държави. Това означава, че раждането на нациите – въпрос все още нерешен напълно в световната историография – трябва да се възприема като политически, социален и културен процес, а създадените национални държави – като социално-етнически организми, които олицетворяват идеята за единство и независимост.

Историята на балканското културно и икономическо възраждане е немислима без онзи тип дейци, които нашите народи справедливо наричат апостоли. Това определение, носещо смисъла на учител, будител, спасител, жертвоготовен борец приляга на почти всички наши възрожденци, но с особено внимание ние го прибавяме към името на първия, на онзи, който хвърли най-първа искра в народната сваят-Паисий Хилендарски. Открил драмата на историческата съдба на своя народ, опознал неговото настояще и бъдеще хилендарският монах превърна своята малка книжка „История славянобългарска“ в манифест на нова епоха.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Съдбата на България е жестока след падането и под турско робство. Настават робски години на жестока сеч, на съзнателна асимилация, но въпреки всичко българската народност съумява да се запази и да съхрани език, бит, традиции и вяра. Това самосъхранение се обуславя до голяма степен и от въздействието на християнската религия и църква. От раждането до смъртта си българите свързват всяко събитие с Бога и с вярата в него, живеят с ритъма на църковния календар.

Жестоката съдба и тежките удари през вековете на османското подтисничество не съумяват да унищожат българската народност.

Съществуват деформации в душевността, манталитета и езика, и те са неоспорим факт, но на прага на Новото време тази народност разчита на своя бит, на запазените български традиции, на своята вяра и език. Българската народност е обединена в рамките на Османската империя и на базата на тази народност започва формирането на българската нация.

България, макар да се намира в пределите на Турция се оказва в непосредствена близост до центъра на новата цивилизация. Българите възприемат

новите идеи чрез търговските общувания, чрез съседните балкански народи. Очертава се една нова действителност. В българските земи, които в продължение на векове са били разтърсвани само от грохота на армиите на чуждия гнет, започват да пулсират артериите на търговията, на бавното пробуждане на националното съзнание. Това пробуждане е съпътствано от нарасналия интерес към историята, към книжовността в която се съсредоточават първите национални прозрения и първите битки за утвърждаване на национална самоличност. Голяма заслуга за това имат най-будните и образовани за времето си хора – духовниците. Те започнали да виждат своята християнска мисия по-широко – като служене не само на Бог, но и на своя род, сиреч народ. Прекарвали живота си сред книги и икони, сред фрески, които не рядко пазили видимия спомен за великите царе и мъдри книжовници. Именно те били хора със собствено достойнство и историческо чувство, предани на православие, но и на Новото време, възпитаващи българите в дух на непримиримост към поробителя.

Настъпилите промени в българското общество в началото на XVIII век довеждат до един естествен процес – промяна в съзнанието на българите, промени в начина на живот и на възприемане на заобикалящата ги действителност. Постепенно започват да осъзнават промените, да усещат зараждането на националната идея, израз на която дават именно тези будни личности, един от които е Паисий Хилендарски. Не случайно е наречен родоначалник на националноосвободителната идеология, която възниква в следствие на настъпилите промени в българското общество.

Паисий Хилендарски най-точно и цялостно съумява да разбере потребностите на своето време, промените сред хората и неотложните задачи стоящи пред тях. Задачите на националноосвободителната идеология се свеждат до:

- създаване на *Национална българска просвета*
- *духовна независимост*

Паисий е роден през 1722 год. в Банско „Самоковска епархия” – област, която за времето си е била сред най-развитите области, увлечени в интензивна търговия със средна Европа, център на духовна ферментация.

Братът на Паисий Хилендарски, Лаврентий, е бил монах и проигумен в Хилендарския манастир. Този факт вероятно е повлиял на Паисий при житейския му избор. На 23 години той се замонашил и постъпил в Хилендарския манастир в Света гора. Там попаднал сред огъня на съперничеството между българи и гърци, при което гръцките монаси експлоатирали липсата на исторически аргумент за да признаят българите.

Света гора била една от най-будните културни средища на Балканите, център на поклонничество от целия полуостров. По това време манастирите са били средища на духовния живот на балканите и християнските провинции. В библиотеките им се намирало огромно количество средновековна и нова литература. Там работели граматичи, преписвачи на книги, учители, зографи, съчинители на летописи и др. те били средища посещавани не само от поклонници, но и от учени, пътешественици и историци. Така започват да проникват идеите на европейската култура и образованост, новия мироглед и светоусещане.

Тази нова среда оказва решаващо влияние върху Паисий и неговото израстване и разпалват амбициите му да докаже равностойността на българите. В съзряването на идеята за написването на историята, най-важно значение имали личните впечатления на Паисий. В близо двадесетте години монашество и написването на историята той пътувал из страната като монах и водач на поклоннически групи и обхождал българските земи. При тези пътувания той опознава българската етническа територия, влиза в непосредствен досег с хората, запознава се със страданията и стремежите им. Именно този опит, познаването на страната като очевидец, срещите му с българи от различни краища стават истинския



мотив за книжовното му дейност. В тази среда Паисий Хилендарски замисля да напише история на българския народ. Идеята за това си заражда под въздействието на икономическите, социалните и културните промени, настъпили в живота на българите през първата половина на XVIII век.

Написването на историята се предшества от внимателно събиране на материали в библиотеките на Атон, където той открива стари царски дарствени грамоти, многобройни жития и др.

След като изчерпва възможностите на Атонските библиотеки, той се насочва към Карловац. Там открива исторически съчинения на католиците Мавро Орбини и Цезар Бароний които предлагат първия систематичен обзор на българската история.

Така през 1762 год. Той създава своята „История славянобългарская“ наречена „Манифест“ на българския народ или програма на българското национално пробуждане.

Националното осъзнаване се развивало в ранната си фаза в две основни линии.

Първата била установяване на национална самоличност и уникалност на това което обединявало българите чрез общото минало, преживяното и изстраданото.

Втората е на ограничаването от другите на установяването на различността.

В рамките на Османската империя, българската народност била застрашена от исляма, на който Паисий противопоставя християнския корен на българите и от претопяване в безлична източноправославна маса представяна от Цариградската гръцка патриаршия. Славянския език и учение били единственото оръжие, което би могло да си противопостави на тази опасност.

Съчинението на Паисий има общо 85 страници и включва два предговора, които са най-оригиналната част, която представлява патетично слово към българския народ и изложение на историческото минало на България. Той обръща своя поглед към миналото, за да събуди настоящето и да тласне националното самосъзнание.

„История славянобългарская“ възстановява изгубената връзка със собствената история. Целта на Паисий била да създаде на своя народ липсващото векове наред – минало, история с имена и събития, владетели и светци, битки и победи и да го превърне в стожер, около който ще съществува един народ, една нация, да възроди и реабилитира българското.

С тази история той се стреми да я превърне в център на пробуждащото се национално съзнание и акцентира върху три основни цели.

На първо място знанието за тази история е призив за възражданена българската държава, като опора на национално самочувствие.

На второ място с огромно значение е борбата за запазване на българския език и масова просвета. Според Паисий връзката между език и националност е много голяма.

На трето място целта на тази история е да се обяви против гръцкото духовенство и да подчертае битието на българския народ верността му към религията. Преди всичко той се стреми да пробуди националното чувство, мисълта за принадлежност към българския народ. В името на тази цел той атакува тези които се срамуват от своя род и език.

„ О, неразумни и юрде! Защо се срамуваш да се наречеш българин и не четеш и не говориш своя език?

Или българите не са имали царство и държава?...

От целия славянски род най-славни са били българите, първо те са се нарекли царе, първо те са имали патриарх, първо те са се кръстили, най-много земи те са завладели...”

С тези разсъждения Паисий всъщност очертава политиката на новата епоха, която се базира главно на националната идея, изразена в стремението да се запази

българската народност в условията на робството и да се осигурят условията за нейното бъдещо историческо развитие.

В своята „История славянобългарска” той акцентува на националното обособяване на българите на базата на езика, писмеността, културата и историческите традиции. Той защитава идеята за духовно обособяване на българите и историческото право за държавно обособяване.

Паисий си дава сметка, че написването на тази история е само начало и че тя има своя смисъл само ако бъде четена, и ако достигне до тези за които е предназначена.

Именно затова тръгва из България да дава на най-будните хора да я прочетат като съзнава своята апостолска мисия – да занесе при народа си посланието за спасение, но като първа основна задача била да я препишат, запазят и разпространят.

Няма съмнение, че „История славянобългарска” попада точно в целта, достига в подходящо време до подходящи хора. Неизказаните очаквания, безпокойствието обхванало мнозина, търсенето на начин да се направи нещо, били толкова интензивни, че тя била посрещната като откровение.

В своята история Паисий Хилендарски се обръща към всички – към орачи, копачи, търговци. Симпатиите му са насочени към хората на земеделския труд. Паисий доказва, че българския народ, включващ тези категории има право на отделно съществуване наред с останалите народи и никой българин няма основание да се срамува от своето име и език. През XVIII век, когато се заражда процесът на формирането на българската нация, за Паисий е важно да отбие чуждите асимилаторски домогвания и да призове всички българи да се сплотят в името на върховните интереси на народа. Затова той се обръща към селяни, занаятчи, търговци, включително към гърчещите се, като ги разобличава и критикува, но също и спори с тях и ги увещава да не се увличат по чуждия език, а да обичат и изучават своя.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

В името на формирането и утвърждаването на зараждащата се българска нация той призовава всички българи да обичат своя език, род и Отечество и да се гордеят със своето минало, като не спират да вярват в бъдещето. Велик родолюбец и демократ той определя като най-висша добродетел любовта към род и родина. Възкресяването на спомена и идеята за някогашната независима българска държава се превръща в мощен импулс за пробуждане и развитие на българското национално съзнание, свързано с чувството на гордост от принадлежността към една народностна общност обединена от език, територия, историческа съдба, духовна и материална облага. Идеята има само един аналог-делото на Кирил и Методий и техните ученици за духовното и политическо спасение и развитие на славянството. Велика идея достойна за гения на големия мислител и апостол-Паисий Хилендарски.

### **ЛИТЕРАТУРА**

- [1] Аретов, Н. Възрожденските представи за мястото на България в Европа.  
В: Българското възраждане и Европа.  
В: <http://slovo.bg/showwork.php3?AuID=38&WorkID=4534&Level=1>
- [2] Аретов, Н. Национална митология и национална литература.  
В: <http://liternet.bg/publish8/naretov/nacionalna.htm>
- [3] Лечева, Г. Българската литература през Възраждането. Русе.2008.

**За контакти**

Мариета Миткова – дипломант, специалност Български език и чужд език във  
Филиал Силистра на Русенския университет

Гл.ас. Галина Лечева – Филиал Силистра към Русенския университет, Катедра  
по филологически науки, тел. 086 / 821 521 / 130, E-mail; GLecheva@fs.ru.acad.bg

## Играта и възможности за адаптиране в ранното чуждоезиково обучението по френски език

автори: Мария Христова, Полина Веселинова

научен ръководител: гл.ас. Мария Брезоева

*The game and the adapting capabilities in the early French language teaching: The specifics of the game in the pre-school and initial school age have been considered in this article, also some possibilities for adapting of the games, which already exist in Bulgarian language for the needs of the foreign language teaching in French language.*

**Key words:** *early foreign language teaching game adapting*

### ВЪВЕДЕНИЕ

Игрите удовлетворяват множество личностни потребности на децата, защото са отражение на действителността. Допринасят за социализацията на детето - включването на индивида в обществените отношения.

Чрез играта децата се приобщават към света на възрастния. Тя е вродена, но и водеща в предучилищна възраст дейност. Създава условия за интелектуалното развитие на детето и дава възможност да се развият трите типа отношения: към предметите, към другите хора и към себе си.

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Във връзка с въвеждането на ранното чуждоезиково обучение в българското училище възникват не малко въпроси, отнасящи се до методиката на преподаване на чужд език в такава възраст. Какво е характерно за децата в ранна предучилищна начална училищна възраст /според Р. Цанева/

-много лесно възприемане, разграничаване и възпроизвеждане на непознати звукове;

- силно желание за осъществяване на комуникативна дейност, спонтанно и свободно общуване;

- лингвистичната дейност е свързана с психомоторната-децата често говорят това, което правят и правят това, което говорят;

- запаметяването е сравнително лесно, но и многосетивно и изисква многократно повторение;

- характерни са репродуктивните дейности;

- потребностите им са свързани с непосредствено заобикалящата ги среда, с необходимост от запознаване със света около тях;

- децата са индивидуалисти-най-добре се справят сами или по двама, обичат съревнованието;

- оценката не ги впечатлява- поощрението, наградите (бонбон, картинка, играчка) са от по-голямо значение.

А какво представлява играта? Тя е дейност, в която протича познавателната и емоционалната „децентрация” на детето. Това е най-важното значение на играта за интелектуалното му развитие. В нея се развиват или отново се формират отделните интелектуални операции, както и коренно се променя позицията на координиране на собствената гледна точка с другите възможни гледни точки. Именно това изменение открива възможността и пътя за преход на мисленето към ново ниво и към формирането на нови интелектуални операции.

Развиващото значение на играта се обяснява и от взаимоотношението между емоционалния характер на играта и предпоставките за развитие на мисленето. Същевината на детската игра е нейната емоционална привлекателност. Едновременно с това игровите ситуации поставят пред децата различни проблеми,

които изискват участието на мисленето. Играта, която е спонтанна, свободна дейност същевременно допринася за организиране поведението на децата. Ценното е, че именно тогава, когато те се заемат съвсем доброволно с организиране на игрите, при което могат да срещнат сериозни затруднения, децата изпитват у себе си устойчивост, целенасоченост, дисциплинираност; учат се да координират усилията си с другите.

Игрите имат също така голямо значение за **физическото развитие** и укрепване на децата, особено чрез многобройните движения и повишеното емоционално състояние, с което се придружават.

Голямо е значението им и за **умственото развитие** на децата от прeduчилищна възраст. **Паметта** се развива при благоприятни условия на игровата дейност. Изпълнението на различните задачи по време на игра, например на магазин, на влак и др. изискват да се запомнят и възпроизведат известни действия и изрази. Ранните представи за числата за интервалите от време, за пространствените отношения децата придобиват също в процеса на своите игри. Играта има съществена роля за развитието не само на усещанията, възприятията, представите, паметта, но и за развитието на **въображението и мисленето**.

Децата се заемат с нея винаги и по всяко време при различни условия. Те са готови за целите на играта да се подчинят на известни вътрешни или външни препятствия, да извършват иначе не особено приятни действия. В името на спонтанната, доброволната дейност се създават условия за организирано поведение, за изграждане на положителни черти на личността.

От казаното за значението на игрите, се вижда тяхната роля за развитието на детето. Тази роля се обяснява, на първо място, с това, че в игрите детето най-ранно усвоява обществения опит, като придобива знания, умения и навици от по-възрастните. На второ място, развиващата роля на играта се осъществява благодарение на това, че при нея се упражняват всички физиологически и психически функции, и то при най-благоприятни условия на една привлекателна и радостна дейност и пълна самоактивност.

Предучилищното детство е период от живота на детето, когато семейните рамки се разчупват и детето разбира, че освен семейство има и улица, град, село, страна и т.н. Ако в периода на ранното детство то е получавало само необходимите условия, то в прeduчилищна възраст се разширява кръгът на интересите му. Детето открива света на човешките взаимоотношения и различните видове дейност на възрастните. То изпитва огромно желание да се включи в техния живот и да участва активно в него. От противоречието между силното желание на детето да участва в живота на възрастните и невъзможността за това, се поражда детската игра. Тя е дейност, в която те вземат социалните роли на възрастните и в игрови условия възпроизвеждат техните взаимоотношения. Именно ролята и свързаните с нея действия са основната единица на играта и по-точно на така наречените ролеви игри.

От педагогическа гледна точка е възможна самостоятелност на децата в играта. То е свободно да решава кога, как и т.н. Поради това, възрастният може да се намесва само от позицията на съотборник, но не и като учител. В ранното чуждоезиково обучение (а и не само), се използват дидактическите игри, които са обект на непрекъснато разглеждане от различни аспекти: като етап от развитието на детската игра, като вид игра, като педагогическо средство, като игрова структура, като класификация.

Игрите с правила, към които се отнасят дидактичните, се създават от възрастните с цел да се съдейства за детското развитие и възпитание. Това са сложни игри, които се използват особено в прeduчилищната и ранна училищна възраст. Самата им същност дава възможност за различното им наименование като познавателни и интелектуални. Познавателната им стойност се осъществява в

усвояването на различни знания и умения в една или друга игрова област. Интелектуалните игри решават преки задачи на умственото възпитание, като формират предпоставки за възпитание и оформяне на мироглед, определящи детската индивидуалност.

Игровото упражнение е най-любимото упражнение, особено за малките. То се отличава от с това, че при него игровата задача е открита, а обучаващата дидактична задача, заради която се извършва, не се забелязва от децата.

След като се запознахме със същността на игрите, използвани с учебна цел, с някои конкретни образци от обучението в предучилищна възраст и в началното училище ние смятаме, че голяма част от тях могат да бъдат адаптирани за обучението на чужд език в тази възрастова група. Като начало предлагаме няколко конкретни примера с уточнението, че всяка от тях може да бъде адаптирана за заучаване на други думи, въпроси, отговори и изрази, а намерението ни да съберем по-голям подходящи игри и да ги адаптираме за обучението по френски език.

### **1. *Quel est ce fruit? /Кой е този плод/***

Всяко дете си тегли (от кутия) картонче с нарисован върху него плод. При посочване от учителката детето казва на френски език названието на съответният плод.

Излиза едно от децата, тегли картонче и задава въпрос на останалите деца: - *Quel est ce fruit? / - Кой е този плод?*

### **2. *Qu'est ce que est disparut? / Какво изчезна? /***

Учителката нарежда на една масичка различни предмети (в случая плюшени играчки): маймуна, куче, жираф, лъв, катерица, мече, пате, и слон. Правилата на играта се обясняват на български език. Задават се въпроси, за да се опреснят знанията по темата. След това децата трябва внимателно да разгледат играчките на масичката и да запомнят местата им. По сигнал на учителката те затварят очи с ръце (*fermez les yeux*), а в този момент тя скрива зад себе си играчката. След като отворят очи (*Ouvrez les yeux*), те трябва да кажат коя от играчките е изчезнала, с вдигане на ръка, разбира се. Учителката може да скрива по две играчки, а също така и да прибавя играчки. Целта на играта е затвърдяване на знанията за основните цветове и за животните на френски език, развиване на мисленето и концентрацията.

### **3. *Qu'est ce que c'est? / Какво е това? /***

Учителката показва на децата най-различни плодове и задава въпроса: *Qu'est ce que c'est?* – преведено на български- **Какво е това?** Децата отговарят с: ***C'est***: *une pomme, une poire, une mandarine, une banane, un citron ou une fraise!*. Това е ябълка круша, мандарина, банан, лимон или ягода. Децата повтарят по отделно. Учителката поставя плодовете в една картонена кутия, която има две дупки по 5 см. Всяко едно дете промушва ръчичката си в кутията и описва плодът който е напипало (на български). То трябва да го познае и да го назове на френски език. Играта продължава докато се изредят всички деца.

### **4. *Les géants et les nains / Великани и джуджета/***

Целта на играта е децата да се раздвижат. При сигнал на учителката- « *les nains*” /джуджета/ децата клякат, при команда « *les géants* » /великани/ се изправят. Командите се повтарят няколко пъти. Играта продължава максимум 4 минути.

### **5. *Игра: „Моето име; Как се казваш?***

Всяко дете разказва за името си: на кого е кръстено, какво знае за човека на когото е кръстено, какво означава името му, харесва ли името си, как го наричат другите. След това се упражнява въпросът „Как се казваш?” и отговор.

Децата са насядали в кръг. Детето подава топката на седналото до него и пита „*Comment t'appelles-tu?* ”, а детето, което я хваща отговаря *Je m'appelle...* и казва името си.

Друг вид игри са двигателни упражнения, които се извършват под командата и показване от учителката (на френски език). Командите са познати, но трябва да се напомнят съответните движения, случай че някое дете е забравило командата.

*Touchez par terre !- Пипнете пода!*

*Touchez vos nez !- Пипнете нослетата си !*

*Touchez les mains !- Вдигнете ръце!*

Децата повтарят няколко пъти тези команди, като редът им се сменя. Постепенно темпото на издаване на командите се ускорява. Разбира се след определен период от време се обновяват и разнообразяват, като по-този начин се обогатява постепенно речника. Тези двигателни игри повдигат настроението на децата и осигуряват положителното им, емоционално отношение към възприемането на новото учебно съдържание.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Неоспоримо е значението на дидактическите игри за обучението и възпитанието, особено в предучилищна и начална възраст. Съществува голямо разнообразие от игри, предназначение за по-лесно и забавно усвояване на уроци по български език, литература, география....Голяма част от тях могат успешно да бъдат адаптирани за обучението по чужд език (френски език), разбира се съобразени със съответната специфика на чуждия език.

### **ЛИТЕРАТУРА**

[1] Цанева, Р. Подготовка на учители за ранно чуждоезиково обучение- Чуждоезиково обучение №1

#### **За контакти**

Мария Христова Русенски университет "Ангел Кънчев" - Филиал Силистра, Катедра "Филологически науки", e-mail: [mm8904@abv.bg](mailto:mm8904@abv.bg), тел: 0886235425; Полина Веселинова Русенски университет "Ангел Кънчев" - Филиал Силистра, Катедра "Филологически науки" e-mail: [89@abv.bg](mailto:89@abv.bg), тел: 0898959983;

Гл.ас. Мария Брезоева – Русенски университет „Ангел Кънчев”, Филиал Силистра, Катедра по филологически науки.

## Ценностно-образователна ориентация старшекласниците и студентите на град Силистра

Татяна Балуева, Наталия Балашова, Екатерина Суботина  
(Дубна, Русия)

**Key words:** a suitor-student motivation, head school, an university forte

### ВЪВЕДЕНИЕ

Катедрата по социология и хуманитарни науки при Международния университет за природата, обществото и човека «Дубна» съвместно с Катедрата по филологически науки при Русенския университет «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра организира и провежда анкетно проучване по значими за българското общество въпроси като:

- Мотивация на кандидат-студентите при избора на учебно заведение.
- Фактори, влияещи върху избора на учебно заведение.
- Оценка на РУ «Ангел Кънчев» и Филиал-Силистра.

Обект на изследване са ученици и студенти от град Силистра. Представеният по-долу анализ показва извадка от проучването на студентското мнение. Анкетираният са **студенти от I курс на РУ «Ангел Кънчев», Филиал-Силистра: 79% - девойки и 21% - юноши.**

### ИЗЛОЖЕНИЕ

Преди и след същинското проучване на ценностно-образователната ориентация на младите хора в град Силистра, на участниците се задават няколко въвеждащи и заключителни питання. На въпроса *“Имате ли намерение след завършване на обучение да живеете и работите в Силистра?”* студентите от I курс отговарят така:

Да	52 %
Затруднявам се да отговоря	17 %
Не	31 %

Въпросът *“Защо искате да завършите висше образование”* насочва към проучване на мотивацията за получаване на висше образование.

44 % от анкетираният посочват: *“В съвременния свят образованието е необходимо, за да постигнеш нещо”;*

24% - *“Искам да си намеря добра работа”;*

16% - *“Искам да получа знания по избрана специалност”;*

8% - *“Искам да стана интересен, образован човек”;*

4% - *“Искам да получа диплома за висше образование”;*

4% - *Така искат моите родители”.*

Въпросът *“Какви фактори, преди всичко, взехте предвид при избора на учебно заведение?”* насочва към **мотивацията при избора на ВУ**. Отговорите на студентите показват, че в своя избор те са били ръководени от:

- Наличие на избраната специалност 48,3 %
- След завършване на университета ще намеря добра работа 27,6%
- Териториално разположение на ВУ (университета) 24,1 %
- Престижност на университета 20,7 %
- Мнението на моите родители 10,3 %



Отговорите на въпроса “Защо предпочетохте РУ «Ангел Кънчев», Филиал-Силистра?” насочват към **мотивите на младите хора да изберат РУ «Ангел Кънчев» и Филиал-Силистра:**

- В него има избраната от мене специалност 41,4 %
- Той се намира до моя дом 24,1 %
- В него може да се получи качествено образование 20,7 %
- В него може лесно да се постъпи 13,8 %
- Така са решили моите родители 6,9 %
- В него постъпват / в него учат много мои приятели 6,9 %

Следващите въпроси са насочени към проучване на **отношението към РУ «Ангел Кънчев», Филиал-Силистра**. На питането “Как се отнасят Вашите родители към РУ «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?” студентите отговарят така:

- 1) Определено положително – 64,29%
- 2) По-скоро положително, отколкото отрицателно – 17,86%
- 3) Затруднявам се да отговоря – 14,29%
- 4) По-скоро отрицателно, отколкото положително – 0%
- 5) Определено отрицателно – 3,57%

Въпросът “Как се отнасят Вашите приятели към РУ «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?” получава следните отговори:

- 1) Определено положително – 48,28%
- 2) По-скоро положително, отколкото отрицателно – 17,24%
- 3) Затруднявам се да отговоря – 6,90 %
- 4) По-скоро отрицателно, отколкото положително – 17,24%
- 5) Определено отрицателно – 10,34 %

На въпроса “Как се отнасят Вашите познати студенти към РУ «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?” са дали отговор:

- 1) Определено положително – 31,03%
- 2) По-скоро положително, отколкото отрицателно – 34,48 %
- 3) Затруднявам се да отговоря – 24,14 %
- 4) По-скоро отрицателно, отколкото положително – 6,90 %
- 5) Определено отрицателно – 3,45 %

По-долу са представени резултатите от цялостната оценка на **РУ «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра**

Основни параметри, оценявани от учениците/студентите при избора на ВУ	Средна оценка	Интерпретация на резултатите
Престижност на университета	<b>3,3</b>	Малко над средното
Търсене на випускниците на пазара на труда	<b>3,0</b>	Випускниците са недостатъчно търсени на пазара на труда
Наличие на разнообразни специалности	<b>3,1</b>	Недостатъчно разнообразие
Ниво на преподаване в университета като цяло	<b>4,2</b>	Високо ниво на преподаване
Стойност на обучението в университета	<b>3,3</b>	Приемлива стойност на обучението
Сложност на постъпване в университета	<b>2,8</b>	Достатъчно леко постъпване
Сложност на обучението в университета	<b>3,4</b>	Достатъчно сложно учение
Възможност за съчетаване на учене и работа	<b>3,0</b>	Има възможност за съчетаване на учене и работа

Анкетното проучване обхваща и въпросите:

*“Как мислите, необходимо ли е да се съхрани задължителното преподаване на руски език в българското училище?”*

- 1) Затруднявам се да отговоря – 10,34 %
- 2) Определено, да – 17,24 %
- 3) Определено, не – 20,69 %
- 4) По-скоро да, отколкото не – 24,14 %
- 5) По-скоро не, отколкото да – 27,59 %

*“Как Ви се струва, ще Ви помогне ли знанието на руски език в бъдеще?”*

- 1) Затруднявам се да отговоря – 10,34 %
- 2) Не, няма да ми помогне – 10,34 %
- 3) По-скоро от всичко, няма да ми помогне – 17,24 %
- 4) Да, ще ми помогне – 17,24 %
- 5) Възможно, ще ми помогне – 44,83%

## **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Социологическото изследване на ценностно-образователната ориентация на младите хора при избора на висше училище и специалност ще спомогне за правилното планиране и провеждане на кандидатстудентската реклама на Филиал-Силистра и на Русенския университет “Ангел Кънчев”.

## **АНКЕТА**

### ***Уважаемый респондент!***

*Кафедра социологии и гуманитарных наук Университета «Дубна» проводит социологическое исследование на тему «Ценностно-образовательная ориентация старшеклассников и студентов г. Силистра». Мы обращаемся к Вам с просьбой принять участие в опросе.*

*Ответы на вопросы не займут у Вас много времени: для большинства вопросов предлагаются уже сформулированные варианты ответов. Номер выбранного Вами ответа нужно обвести в кружок или поставить галочку, важно, чтобы было ясно, какой именно вариант Вы выбрали.*

***Пожалуйста, внимательно читайте пометки к вопросам!*** Большинство вопросов предполагает выбор одного варианта ответа; при ответе на некоторые вопросы у Вас есть возможность выбрать несколько вариантов. Если вам не подходит ни один из предложенных вариантов ответа, напишите, пожалуйста, свой вариант в специально отведенном для этого месте.

*Мы гарантируем конфиденциальность и анонимность ответов; полученные данные будут использоваться только в целях исследования.*

***Заранее благодарим Вас за полные и искренние ответы!***

**БЛОКА** [вопросы № 1-2] *Вопросы данного блока являются вводными.*

**1. При наличии у Вас неограниченных ресурсов и возможностей, чем бы Вы занялись после школы?** *Выберите, пожалуйста, один, наиболее подходящий для Вас, вариант ответа.*

1. Начал/а бы работать
2. Продолжил/а бы образование
3. Создал/а бы семью
4. Ничего бы не делал/а, отдыхал/а
5. Затрудняюсь ответить
6. Другое

**2. Будете ли Вы продолжать обучение после окончания школы?**

1. Да ***Переходите к вопросу № 3***
2. Нет ***Переходите к вопросу № 10***
3. Еще не решил/а ***Переходите к вопросу № 13***

**БЛОК В** [вопросы № 3-4] *Вопросы данного блока предназначены для тех респондентов, кто собирается продолжать образование после окончания школы. Отвечайте на них, если Вы ответили «Да» на предыдущий вопрос.*

**3. Почему Вы решили продолжать образование?**

1. Все так делают
2. Хочу быть интересным, образованным человеком
3. Хочу получить диплом о высшем образовании
4. В современном мире образование необходимо, чтобы добиться чего-то в жизни

5. Хочу устроиться на хорошую работу
6. Этого хотят мои родители
7. Хочу получить знания по выбранной специальности
8. Другое \_\_\_\_\_

**4. Решили ли Вы уже, куда будете поступать после окончания школы?**

1. Да **Переходите к вопросу № 5**
2. Нет **Переходите к вопросу № 13**
3. Затрудняюсь ответить **Переходите к вопросу № 13**

**БЛОК С** [вопросы № 5-9] *Вопросы данного блока касаются выбранного Вами учебного заведения. Отвечайте на них, если Вы выбрали ответ «Да» на предыдущий вопрос. Если Вы выбрали другой вариант, переходите к вопросу №13.*

**5. Где располагается учебное заведение, в которое Вы собираетесь поступать?**

1. В Силистре
2. В другом городе Силистренской области
3. В другой области
4. В Софии
5. В другой стране (*Назовите страну \_\_\_\_\_*)

**6. В какое учебное заведение Вы собираетесь поступать?**

1. Колледж / институт **[Переходите к вопросу № 6b]**
2. Университет:
  - 2а) Русенски университет «Ангел Кънчев» **[Переходите к вопросу № 6b]**
  - 2б) Русенски университет «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра **[К вопросу № 6а]**
  - 2с) Другой (*назовите \_\_\_\_\_*) **[К вопросу № 6b]**

**6а. Почему Вы выбрали Русенски университет «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра? Выберите не более трех факторов**

1. Он располагается рядом с домом
2. В нем есть выбранная мною специальность
3. В него легко поступить
4. Так решили мои родители
5. В нем дается качественное образование
6. В него поступают / в нем учатся много моих друзей
7. Затрудняюсь ответить
8. Другое \_\_\_\_\_

**6б. Почему Вы НЕ выбрали Русенския университет «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?**

*Выберите не более трех факторов*

1. Я не хочу жить в Силистре
2. В нем нет выбранной мною специальности
3. В него сложно поступить
4. Мои родители не хотят, чтобы я в нем учился/лась
5. Этот вуз не дает качественного образования
6. Мои друзья и знакомые не рекомендуют поступать в этот вуз
7. Затрудняюсь ответить
8. Другое \_\_\_\_\_

**7. Назовите выбранную Вами специальность: \_\_\_\_\_****8. Какие факторы, прежде всего, Вы учитывали при выборе учебного заведения? Назовите не более трех факторов.**

1. Территориальное расположение вуза
2. Наличие выбранной специальности
3. Срок обучения в вузе
4. Престижность вуза
5. Мнение моих родителей
6. Стоимость обучения (например, возможность обучение по държавна поръчка)
7. Сложность поступления в вуз
8. Поступаю за компанию с другом/подругой
9. После окончания вуза я смогу найти хорошую работу
10. Затрудняюсь ответить
11. Другое \_\_\_\_\_

**9. Чье мнение было решающим при выборе учебного заведения?**

1. Мнение моих родителей
2. Мое личное мнение
3. Мнение моих друзей
4. Другое \_\_\_\_\_

**Переходите к вопросу № 12**

**БЛОК D** [вопросы № 10-11] *Вопросы данного блока предназначены для респондентов, не планирующих дальнейшего обучения после школы. Отвечайте на них, если Вы ответили «Нет» на вопрос №2.*

**10. Вы не планируете продолжать обучение сразу после школы. А хотели бы Вы получить высшее образование в будущем, может быть, через несколько лет?**

1. Определенно, да
2. Скорее да, чем нет
3. Скорее нет, чем да
4. Определенно, нет
5. Я пока не думал/а об этом

**11. По каким причинам Вы не планируете продолжать обучение после окончания школы?**

1. Образование – это бессмысленная трата времени; оно ничего не даст мне в будущем
2. У меня нет достаточных материальных возможностей для обучения в вузе
3. Все необходимые знания и навыки я смогу получить на работе
4. Я собираюсь выйти замуж/жениться
5. У меня нет уверенности в том, что я смогу поступить
6. Другое \_\_\_\_\_

*Далее отвечайте на все вопросы по порядку.*

**12. Согласны ли родители с Вашим выбором?**

1. Они полностью меня поддерживают
2. Да, они согласны
3. Им все равно
4. Затрудняюсь ответить
5. Нет, но они не протестуют
6. Они категорически не согласны с моим выбором

**БЛОК E** [вопросы № 13-18] *Вопросы данного блока касаются университета «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра и предназначены для всех респондентов.*

**13. Откуда Вы получаете информацию о Русенском университете «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра? Назовите наиболее важные источники информации**

1. От родителей
2. От друзей и знакомых
3. От студентов университета
4. От преподавателей и сотрудников университета
5. Из различных средств массовой информации (газеты, телевидение, радио, интернет)
6. Из брошюр университета, другой специальной литературы
7. Затрудняюсь ответить
8. Другое \_\_\_\_\_

**14. Как относятся Ваши родители к университету «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?**

1. Определенно положительно
2. Скорее положительно, чем отрицательно
3. Затрудняюсь ответить
4. Скорее отрицательно, чем положительно
5. Определенно отрицательно

**15. Как относятся Ваши друзья к университету «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?**

1. Определенно положительно
2. Скорее положительно, чем отрицательно
3. Затрудняюсь ответить
4. Скорее отрицательно, чем положительно
5. Определенно отрицательно

**16. Как относятся Ваши знакомые студенты университета (если они есть) к университету «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?**

1. Определенно положительно
2. Скорее положительно, чем отрицательно
3. Затрудняюсь ответить
4. Скорее отрицательно, чем положительно
5. Определенно отрицательно

**17. Как относятся Ваши учителя в школе к университету «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра?**

1. Определенно положительно
2. Скорее положительно, чем отрицательно
3. Затрудняюсь ответить
4. Скорее отрицательно, чем положительно
5. Определенно отрицательно

18. Оцените Русенски университет «Ангел Кънчев» Филиал-Силистра по предложенным параметрам от 1 до 5.

Параметр, который необходимо оценить					
1) Престижность университета <i>[от 1- непрестижный до 5 - престижный]</i>	1	2	3	4	5
2) Востребованность выпускников университета на рынке труда <i>[от 1- выпускники невостребованны до 5 - востребованны]</i>	1	2	3	4	5
3) Наличие разнообразных специальностей <i>[от 1- мало специальностей до 5 – много специальностей]</i>	1	2	3	4	5
4) Уровень преподавание в университете в целом <i>[от 1- низкий уровень до 5 – высокий уровень]</i>	1	2	3	4	5
5) Стоимость обучения в университете <i>[от 1- приемлемая стоимость до 5 – слишком высокая стоимость]</i>	1	2	3	4	5
6) Сложность поступления в университет <i>[от 1- легко поступить до 5 – крайне сложно]</i>	1	2	3	4	5
7) Сложность обучения в университете <i>[от 1- легко учиться до 5 – крайне сложно]</i>	1	2	3	4	5
8) Возможность совмещать учебу и работу <i>[от 1- очень сложно совмещать до 5 – можно легко совмещать]</i>	1	2	3	4	5

**БЛОК F** Данный блок является заключительным.

19. Собираетесь ли Вы после окончания обучения жить и работать в Силистре?

- 1) Определенно, да
- 2) Возможно, да
- 3) Затрудняюсь ответить
- 4) Скорее всего, нет
- 5) Определенно, нет

20. Как Вы считаете, необходимо ли сохранять обязательное преподавание русского языка в школе?

- 1) Определенно, да
- 2) Скорее да, чем нет
- 3) Затрудняюсь ответить
- 4) Скорее нет, чем да
- 5) Определенно, нет

21. Как Вам кажется, пригодится ли Вам знание русского языка в дальнейшем?

- 1) Да, пригодится
- 2) Возможно, пригодится
- 3) Затрудняюсь ответить
- 4) Скорее всего, не пригодится
- 5) Нет, не пригодится

22. Хотели бы Вы получать высшее образование в России?

- 1) Да
- 2) Нет
- 3) Затрудняюсь ответить

Почему? \_\_\_\_\_

23. Ваша успеваемость в школе:

- 1) Отличная
- 2) Хорошая
- 3) Низкая
- 4) Затрудняюсь ответить

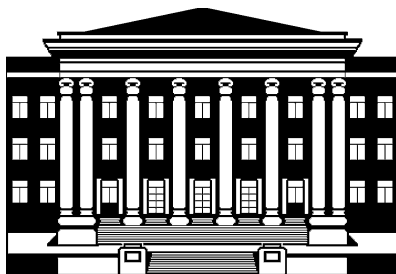
24. Укажите, пожалуйста, Ваш пол

- 1) Мужской
- 2) Женский

**За контакты:**

Ас. Татьяна Балуева, Кафедра социологии и гуманитарных наук Университета «Дубна», г. Дубна, Россия.

**РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ  
“АНГЕЛ КЪНЧЕВ”**



**СТУДЕНТСКА НАУЧНА  
СЕСИЯ  
СНС'10**

**П О К А Н А**

**Русе, ул. "Студентска" 8  
Русенски университет  
"Ангел Кънчев"**

**Филиал Силистра**

**СБОРНИК ДОКЛАДИ  
на  
СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ – СНС'09**

Под общата редакция на:  
**Гл.ас. Галина Лечева**

Отговорен редактор:  
**доц. д-р Ангел Смрикаров**

Народност българска  
Първо издание

Формат: А5  
Коли: 3.5  
Тираж: 30 бр.

ISSN 1311-3321

Печатна база  
при Русенски университет “Ангел Кънчев”


<http://conf.ru.acad.bg/bg/>

Научна конференция на Русенски университет - 2009 - Windows Internet Explorer

http://conf.ru.acad.bg/bg/

File Edit View Favorites Tools Help

★ Научна конференция на Русенски университет - 2...

 РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ "АНГЕЛ КЪНЧЕВ"  
СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ - РУСЕ


• ENGLISH

- Начало
- Покана за участие
- Организатори
- Организационен комитет
- Тематични направления
- Работни езици
- Исквания към оформлението на докладите
- Публикуване на докладите
- Такса за право на участие
- фирмено участие
- Срокове
- График на провеждане
- Адрес за кореспонденция
- Телефони за резервация
- Програма на конференцията
- Сборници с доклади

**СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ**

- Покана за участие
- Сборници с доклади

"Work, finish, publish" Michael Faraday



**НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ**

**30 - 31.10.2009**  
**ПОСВЕЩАВА СЕ**  
**НА ДЕНЯ НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ**

Copyright © 2008-2009

Internet 100%